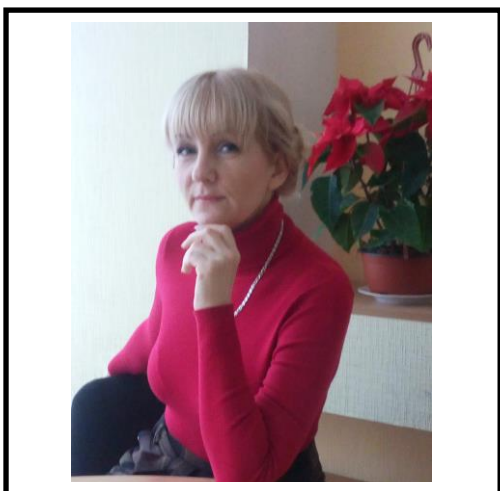

Тема: Психологічний супровід розвитку адаптаційних можливостей особистості першокласника.

ПІБ вчителя: Плотнікова Наталія Вадимівна

Посада: практичний психолог

Категорія: Вища категорія

Повна назва школи: Запорізька гімназія №6

Запорізької міської ради Запорізької області

Директор: Белік Людмила Володимирівна

Провідна педагогічна ідея досвіду

Організація комплексного підходу психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника базується на принципах наступності та системності та залученні до вирішення цього питання всіх суб'єктів НВП: учнів, батьків, вчителів, психолога.

Обґрунтування актуальності та перспективності досвіду

Актуальність програми психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів першокласників полягає в тому, що вона дає можливість організувати системний та комплексний підхід з питань успішної адаптації дитини до нових навчальних умов. Особлива уваги інтеграції в соціумі приділяється розвитку адаптаційних механізмів учнів особливо вразливих категорій.

Впровадження цієї програми дозволяє подолати наступні суперечності:

- ✓ Між новою стратегічною метою щодо забезпечення безперервності впродовж життя та відсутністю організаційно-методичних умов для її досягнення;
- ✓ Між високим соціальним і особистісним значенням готовності до навчання в школі кожної дитини і застарілими організаційними формами підготовки дітей до школи та їх подальшого навчання;
- ✓ Невідповідністю шкільного режиму та умов навчання психофізіологічним особливостям дітей; невідповідністю цим особливостям темпу навчальної діяльності та вимог для засвоєння ЗУНів учнями 6-7 року життя,
- ✓ Проявами авторитарного стилю викладання предметів та взаємодії з учнями, та вимог до толерантності учнів у спілкуванні з оточуючими, що породжує виникнення бар'єрів у відношеннях «учень - учитель».

Психологічний супровід як метод роботи психолога у запропонованій програмі є системно організованою діяльністю, яка є спрямованою на допомогу оптимальному розвитку кожного учня, його пізнавальній діяльності, засвоєнню ним предметних знань і соціальних цінностей, соціальних норм міжособистісної взаємодії, навичок саморегуляції емоційних станів, розвитку толерантного ставлення до дітей з особливими потребами, а саме дітей вразливих категорій.

Тема досвіду :

**Психологічний супровід розвитку
адаптаційних можливостей особистості першокласника.**

Зміст роботи

1. Вступ.

1.1. Пояснювальна записка.

1.2. Актуальність досвіду роботи.

1.3. Теоретико-методологічні засади вивчення проблеми адаптації учнів перших до умов навчання в школі.

II. Основана частина

2.1. Мета та завдання програми психологічного супроводу.

2.2. Принципи програми розвитку психологічного супроводу

2.3. Етапи програми психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника.

2.4. Аналіз ефективності втілення програми психологічного супроводу

III. Висновки

IV. Рекомендована література

V. Додатки

Пояснювальна записка

Орієнтація національної освіти на особистість дитини зумовлює нову стратегію виховання на основі гуманістичних засад. Це передбачає визнання особистості дитини найвищою соціальною цінністю. Особистість дитини – це продукт усього суспільства, починаючи від народження.

У сучасному суспільстві гостро постає проблема психологічної адаптації та збереження психічного здоров'я особистості. Система виховання та освіти вимагає суттєвих змін методики, цінностей та змісту підготовки нової генерації до життя. Тому проблема психологічної адаптації дітей до школи є актуальна і потребує уваги зі сторони психологів, учителів і батьків.

У зв'язку з переходом України на 12-річне навчання найактуальнішими стають питання готовності, вступу та навчання дітей 6-го року життя.

Зміст підготовчої роботи з питань зарахування дітей у перший клас відображений в інформаційно-нормативних документах Міністерства освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України №19-510 від 18.12 2000р. «Про організацію роботи з дітьми старшого дошкільного віку, які не відвідують дошкільні заклади», наказ №19-157 від 13.04.2001р. «Про зарахування дітей до 1 класу загальноосвітнього навчального закладу», наказ №365 від 05.06.2001р. «Про прийом дітей до загальноосвітніх навчальних закладів»), а також у наказі управління освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації від 18 лютого 2002р. №75 «Про врегулювання процесу підготовки до школи майбутніх першокласників та прийому в перші класи освітніх закладів області».

Вступ до школи і початковий період навчання викликають перебудову всього способу життя й діяльності дитини. Цей період однаково важкий для дітей, які вступають до школи і в 6, і в 7 років.

Важливим соціальним інститутом у цей період розвитку дитини є сім'я. Батьки — перші вихователі дітей у житті. Приклад батьків — найкраща школа для дітей. Важливими є такі чинники як доброзичливість, уважність, сприяння розвитку пізнавальної активності дитини.

Дитина, яка вступає до школи, має бути зрілою у фізіологічному та соціальному сенсі, повинна досягти відповідного рівня розумового та емоційного розвитку. Навчальна діяльність потребує відповідного рівня знань про довколишній світ, сформованості елементарних понять. Дитина повинна вміти узагальнювати й диференціювати предмети і явища, мати сформований внутрішній план дій та здійснювати самоконтроль. Важливе також позитивне ставлення до навчання, здатність до саморегуляції поведінки, вияв вольових зусиль для виконання поставлених завдань. Не менш важливі й навички ефективного спілкування з оточуючими – однолітками та значимими дорослими, розвинена довільна увага, дрібна моторика рук, зорово-рухова координація.

Спостереження фізіологів, психологів, педагогів показують, що серед першокласників є діти, які через індивідуальні психологічні особливості важко адаптуються до нових умов, лише частково можуть упоратися (або не можуть зовсім) з розкладом роботи й навчальною програмою. Значну роль у вирішенні завдань адаптаційного періоду повинна відігравати психологічна служба.

Психологічна служба системи освіти є важливою складовою державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних умов для розвитку особистості. Особливо ця функція служби важлива в умовах складної соціально-політичної ситуації в країні.

В період воєнного конфлікту в Україні з'являється група дітей, особливо вразливих категорій - вимушених мігрантів, які потрапили у складні життєві умови і потребують особливої уваги з боку всіх учасників навчально-виховного процесу у період адаптації в перші навчальні дні. Підвищений рівень тривоги, замкненість,

надмірна обережність у встановленні соціальних зв'язків з оточуючими однолітками та дорослими є значною перешкодою у подоланні труднощів в період адаптації. Практичному психологу необхідно докласти зусиль щодо створення сприятливого соціально-психологічного клімату в навчальному закладі та оптимізації змісту та форм психологічної освіти педагогічних працівників і батьків.

Працівникам психологічної служби необхідно організувати свою роботу відповідно до таких нормативно-правових документів:

- ✓ Лист Міністерства освіти і науки України від 11.03.2014 №1/9-135 «Про надання психологічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу»;
- ✓ Наказ МОЗ,МОН від 14.06.2006 №1983/388/452 «Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у СЖО»;
- ✓ Етичний кодекс психолога.

Актуальність досвіду роботи.

Актуальність Програми психологічний супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника полягає в тому, що вона дає можливість організувати системний та комплексний підхід з питань успішної адаптації дитини до нових навчальних умов.

Посилення явищ дезадаптивного характеру в навчально - виховному процесі пов'язане із збільшенням непрогнозованих критичних ситуацій у повсякденному житті, особливо, як свідчить практика, вони загострюються в момент вступу до школи, період первинного засвоєння вимог, які висуває нова соціальна ситуація.

Прояви шкільної дезадаптації спостерігаються під час навчального процесу у вигляді проблем та труднощів пов'язаних з навчальною діяльністю, недостатнім рівнем сформованості над предметних умінь та навичок, навичок саморегуляції, що заважають дитині якісно засвоювати навчальний матеріал; відсутністю навичок ефективного спілкування з однолітками, які є запорукою комфортного перебування дитини у навчальному закладі.

Ця проблема є актуальною і для мене. За родом своєї діяльності я працюю практичним психологом, що супроводжує учнів початкової школи під час навчально - виховного процесу. Відсутність стійких сформованих адаптаційних механізмів пристосування до нових умов навчання є значною перешкодою для успішного навчання першокласника.

Основою проблеми дезадаптації є складна взаємодія індивідуальних і соціальних факторів, які є несприятливими для гармонічного розвитку.

Впровадження цієї програми дозволяє подолати наступні суперечності:

- ✓ Між новою стратегічною метою щодо забезпечення безперервності впродовж життя та відсутністю організаційно-методичних умов для її досягнення;
- ✓ Між високим соціальним і особистісним значенням готовності до навчання в школі кожної дитини і застарілими організаційними формами підготовки дітей до школи та їх подальшого навчання;
- ✓ Невідповідністю шкільного режиму та умов навчання психофізіологічним особливостям дітей; невідповідністю цим особливостям темпу навчальної діяльності та вимог для засвоєння ЗУНів учнями 6-7 року життя,

- ✓ Проявами авторитарного стилю викладання предметів і взаємодії з учнями, та вимог до толерантності учнів у спілкуванні з оточуючими, що породжує виникнення бар'єрів у відношеннях «учень - учитель».

Психологічний супровід як метод роботи психолога у запропонованій програмі є системно організованою діяльністю, яка є спрямованою на допомогу оптимальному розвитку кожного учня, його пізнавальній діяльності, засвоєнню ним предметних знань і соціальних цінностей, соціальних норм міжособистісної взаємодії, навичок саморегуляції емоційних станів, розвитку толерантного ставлення до дітей з особливими потребами, а саме дітей вразливих категорій.

Теоретико-методологічні засади вивчення проблеми психологічних механізмів адаптації та розвитку учнів перших класів до умов навчання в школі.

Термін «адаптація» виник у другій половині XVIII ст. Введення його у науковий обіг пов'язують з ім'ям німецького фізіолога Ауберта, який використав цей термін для характеристики явищ пристосування чутливості органів зору (або слуху), що виражається у підвищенні чи зниженні чутливості у відповідь на дію адекватного подразника.

Психічна адаптація – це процес взаємодії особистості із середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища, й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значимих ланцюгів.

Адаптація біологічна – пристосування організму до фізичних умов (температури, тиску, вологості, освітлення, запахів, звуків та змін у власному організмі).

Поняття адаптація, механізми адаптації тісно пов'язані із шкільним життям. Вони на кожному кроці ставлять вимоги до компетентності дитини, її гнучкості, вміння виділяти головне і другорядне, здатності до даного пристосовуватися. Звідси й поняття шкільної адаптації.

Шкільна адаптація – пристосування дитини до умов та вимог нового середовища. Її результатом є пристосованість як особистісна, що виступає показником життєвої компетентності дитини, її здатності орієнтуватися та впливати на довкілля .

Адаптація соціальна – інтегративний показник стану дитини, який відображає її здатність адекватно сприймати навколишню дійсність, ставиться до людей, подій вчинків, спілкуватися вчитися, працювати, відпочивати регулювати поведінку відповідно до сподівань інших.

За цих умов у нашому суспільстві дуже гостро постає проблема соціальної адаптації молодших школярів та збереження психічного здоров'я.

Якщо навколишнє середовище виявляє до людини вимоги, а деякі з них важко адаптуються в силу їх особистісних чи вікових особливостей, то в них може розвинутих відчуття соціальної, психічної і соматичної напруги, а це загроза дезадаптації.

Дезадаптація – це формування неадекватних механізмів пристосування людини до умов навколишнього середовища, порушень в поведінці, конфліктних відносин, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, негармонійний розвиток особистості.

Найважливішим є те, що процес звикання до шкільного життя та його умов є складним. Одні діти проходять цей процес легко без психічних травм, а інші важко з чого і впливає проблема «шкільної дезадаптації».

Шкільна дезадаптація – втрата дитиною навчальної мотивації, низька успішність, конфліктність у спілкуванні з учителями й однолітками. Схильність до асоціальної поведінки, низька самооцінка, домінування негативного емоційного

напруження. Успішна адаптація до шкільного життя залежить від рівня сформованості основних передумов навчальної діяльності. Чим краще готовий організм дитини до всіх змін, пов'язаних із початком навчання в школі, подоланні труднощів, яких не уникнути, тим легше вона їх долає, тим спокійнішим буде процес пристосування до школи.

Фізіологічна адаптація до навчання характеризує функціональні можливості і стан здоров'я. Розгляд фізіологічних аспектів адаптації дає можливість здійснювати управління процесом навчання, сприяє розумінню вчителем можливості уникнення надмірної інтенсифікації навчальної праці. Відповідно до цього необхідно будувати весь педагогічний процес так, щоб не завдавати збитків здоров'ю кожної дитини. Тривалість усіх трьох фаз адаптації 6 тижнів, причому найбільш складним є період між першим і четвертим тижнем, потім спостерігається стабілізація показників працездатності, знижується напруження головних систем організму, що забезпечують життя людини, тобто настає відносно стійке пристосування до всього комплексу навантажень, пов'язаних із навчанням.

Одним із головних критеріїв, що характеризують перебіг адаптації до систематичного навчання, є стан здоров'я дитини і зміна його показників під впливом навчального навантаження. Існують показники, за якими вчитель і батьки можуть визначити порушення стану здоров'я. Одним із важливих показників, який легко контролюється, є маса тіла. Ще один дуже інформативний показник артеріальний тиск.

Отже, фізіологічна адаптація молодших школярів є однією з найскладніших проблем психолого-педагогічної науки та навчально-виховної практики.

Спеціальна готовність до навчання. - рівень здібностей дитини щодо читання, письма й лічби. Програма й методика навчання, що існують у сучасній школі, розраховані на дитину, яка не отримала спеціальної підготовки, - навчання читання, письма, лічби.

Психологічна готовність до навчання - передбачає готовність розумову, мотиваційну, емоційно-вольову й соціальну. Проаналізуємо складові компоненти психологічної готовності, оскільки рівень їх розвитку обумовлює успішність адаптації дитини до школи, її навчальні успіхи.

Інтелектуальна готовність до навчання – це достатній рівень розвитку деяких пізнавальних процесів. Можна сказати, що інтелектуальна зрілість відображає функціональне дозрівання структур головного мозку. Але розумова готовність дітей до школи не зводиться тільки до оволодіння певною сумою знань про навколишнє середовище, а включає розумові дії та операції.

Мотиваційна готовність до навчання – характеризується наявністю в дитини бажання навчатися. Прагнення до діяльності, що має суспільне значення до нової соціальної позиції. Якщо у дитини сформовано бажання навчатися в школі, що ґрунтується на адекватних уявленнях про неї про її вимоги, то це сприятливий фактор, який забезпечує нормальний перехід до навчальної діяльності. Прагнення до школи, заради зовнішніх атрибутів свідчить про недостатню мотиваційну готовність дитини до школи. У такому випадку дитина виявляється не готовою до труднощів учіння, швидко розчаровується в шкільних справах, а це негативно позначається на процесі адаптації до школи, на навчальних досягненнях учнів. У структурі мотиваційної сфери першокласника представлені різні мотиви, але лише якийсь один може домінувати.

Емоційно-вольова готовність дитини до навчання – визначає уміння регулювати свою поведінку в достатньо складних ситуаціях, пов'язаних із напруженням, переживаннями. Д.Б.Ельконін вважав, що довільна поведінка народжується в рольовій грі в колективі дітей, яка дає можливість дитині піднятися на вищий рівень розвитку. Зі вступом до школи змінюється зміст і характер ставлення дитини до оточуючого світу і до самої себе. Вона усвідомлює особливу важливість навчальної діяльності – це суспільно-значуща діяльність (людина вчиться,

щоб стати корисною суспільству). Учень має нові обов'язки, за виконання яких звітується перед суспільством в особі вчителя: регулярно ходити до школи, робити уроки, не запізнюватися, виконувати правила для учнів тощо.

Соціальна готовність дитини до навчання в школі – уміння будувати взаємовідносини із дорослими і ровесниками. Цей комплект готовності включає в себе формування у дітей якостей, завдяки яким вони мали б можливість спілкуватися з іншими дітьми, вчителем.

Змінюється система відносин з ровесниками (Д-Д). Підпорядкування кожного учня загальним правилом – це в першу чергу ставлення до групи, до класу. Система Дитина – Дорослий якісно змінюється, диференціюється. У стосунках Дитина-Вчитель діє мораль однобічної поваги, слухняність. Вчитель – центральна, авторитетна персона не тільки на уроці, а на певний час у всьому житті дитини.

Ознаки успішної адаптації: задоволеність дитини процесом навчання; дитина легко справляється з програмою, ступінь самостійності дитини при виконанні ним навчальних завдань, готовність вдатися до допомоги дорослого лише після спроб виконати завдання самому (дія у зоні найближчого та актуального розвитку); задоволеність міжособистісними відносинами — з однокласниками і вчителем.

Ознаки дезадаптації: втомлений, стомлений зовнішній вигляд дитини. Небажання дитини ділитися своїми враженнями про проведений день. Прагнення відвернути дорослого від шкільних подій, переключити увагу на інші теми. Небажання виконувати домашні завдання, негативні характеристики на адресу школи, вчителів, однокласників. скарги на ті чи інші події, пов'язані зі школою. Неспокійний сон. Труднощі ранкового пробудження, млявість. постійні скарги на погане самопочуття.

Аналіз теоретичних та експериментальних досліджень (Л.І. Дзюбка, В.І.Ігнатенко, О.В.Максим, Н.Ю. Максимова, Г.О. Пономаренко, В.Д. Єрмаков та ін.) виявив, що однією з вирішальних причин дезадаптації молодших школярів є порушення в формуванні «Я-концепції», і зокрема, її поведінкової складової – саморегуляції. Дезадаптація – наслідок низького рівня сформованості шкільної зрілості.

Питання формування шкільної зрілості, а саме готовності дитини до школи і можливість її успішної адаптації і як результату - успішного навчання розглядались завжди. Так за точкою зору Л.С.Виготського, бути готовим до шкільного навчання – означає перш за все узагальнювати та диференціювати у відповідних категоріях предмети та явища навколишнього світу.

І.Шванцара у 1978 році більш об'ємніше визначає шкільну зрілість, як досягнення такого ступеню розвитку, коли дитина «стає здатною приймати участь у шкільному навчанні». Також І.Шванцара виділяє якісні компоненти шкільної зрілості: розумовий, соціальний та емоційний. [20 с. 29]

Р.В.Овчарова (1996) визначає рівень готовності до шкільного навчання через наступні компоненти: психологічну і соціальну готовність, розвиток шкільно-важливих психофізіологічних функцій, розвиток пізнавальної активності та стану здоров'я. Також додає параметри готовності до школи такі, як планування, контроль, мотивація навчання та рівень розвитку інтелекту. [16 с.18]

Утворення психологічних механізмів адаптації першокласника-важлива складова його подальшої адаптації. Процес адаптації особистості у відносно стабільному середовищі ще більше ускладнюється у зв'язку з тим, що соціальне середовище в дійсності не є стійким, і дитина протягом навчальної діяльності послідовно та паралельно входить у інші спільноти, які далеко неідентичні за своїми соціально-психологічними характеристиками. А саме перехід із класу в клас, зміна вікових особливостей учнів, а відповідно і потреб учнів.

Тому, говорячи про психологічні механізми, треба зазначити, що один і той же феномен може бути як процесом чи певним утворенням, так і механізмом. Так,

самоконтроль можна розглядати як процес, що має у своїй основі власні механізми у складній системі саморегуляції.

Психологічний механізм – феномен, який констатує наявність стану оптимальних співвідношень і взаємодії між структурними складовими (підсистемами) психологічними системами, які забезпечують її функціонування, становлення, розвиток. Теоретичні підходи щодо формування психологічних механізмів адаптації визначені у концепції М.Й. Боришевського проте, що психологічні механізми адаптації є теоретичною категорією. Вони, можуть бути презентовані, як стан оптимальних взаємодій та взаємовідносин між актуальними елементами психологічної системи, що забезпечують її функціонування, становлення, розвиток [19, с. 56].

Виходячи з вищезазначеного, саме ефективна взаємодія в системі розвитку соціальних зв'язків учень-учитель-батьки, робота в зоні найближчого розвитку дитини – є передумовою успішної адаптації в навчально-виховному процесі дитини.

Необхідно також зазначити, що низький рівень розвитку саморегуляції призводить до розгортання дезадаптивних процесів, формування та закріплення, негативних новоутворень протягом усього молодшого шкільного віку.

Тому, серед інших задач психолога, важливим є завдання формування та корекції механізмів саморегуляції. Допомога у їх розвитку, шляхом розробки та впровадження адаптаційних програм, які спрямовані на формування механізмів саморегуляції у першокласників. Винятково актуальною є корекційна робота з цими учнями, у яких вже виявлені ознаки дезадаптації, тому що без цього їхнє подальше навчання в школі матиме значні труднощі. Недостатній рівень саморегуляції перешкоджає формуванню соціальних навичок та вмінь школяра.

Процеси дезадаптації набиратимуть значних обертів та підсилюватимуться дефіцитом соціальних умінь та моральних цінностей, діти перейдуть до категорії важковиховуваних, якщо будуть знехтувані вікові особливості соціального розвитку. Самоконтроль, як компонент учбової діяльності учнів, має прояв в аналізі, регулюванні її ходу і результатів, або як уміння, навичка контролювати свою діяльність і виправляти помилки розглядається в роботах Ю.К. Бабанського, Б.П. Осипова, І.Я. Лернера, А.С. Линди, Н.І. Жарового. При цьому в ході самоконтролю оцінюється доцільність і ефективність як самого процесу виконання роботи, так і складання плану і здійсненого регулювання (тобто вже внесених корективів). Необхідно підкреслити, що «відсутність корекції неминуче призводить до незавершеності самоконтролю, зниженню його ефективності і гостроти самооцінки»

Зважаючи на те, що в зоні найближчого розвитку знаходиться потреба у спілкуванні з однолітками можливо стверджувати, що адаптованість першокласника залежатиме від розвитку його комунікативних навичок, від уміння встановлювати соціальні зв'язки з оточуючими і для цього потрібні певні передумови, більшість з яких закладається ще в ранньому дитинстві та продовжує формуватися під впливом спілкування дитини із значимою дорослою людиною. В.О. Сухомлинський з цього приводу писав, що коли «добрі почуття не виховані у дитинстві, то їх ніколи не виховаєш, тому що це, істинно людське, стверджується в душі одночасно з пізнанням перших і найважливіших істин, одночасно з переживанням і відчуттям найтонших відтінків рідного слова. В дитинстві, людина повинна пройти емоційну школу - школу виховання добрих почуттів».

Мета та завдання програми психологічного супроводу.

Мета програми психологічного супроводу: створення умов для успішної адаптації та розвитку психологічних механізмів першокласників у критичні періоди змін умов навчання та виховання.

Завдання програми психологічного супроводу:

1. Розвиток мотиваційно – цільового компоненту:

- ✓ формування потреби та уміння навчатися;
- ✓ сприяння інтеграції зовнішньої мотивації до навчання у внутрішню пізнавальну мотивацію;
- ✓ залучення дитини у систему партнерських стосунків з однолітками для формування потреби в груповому цілепокладанні.;
- ✓ розвиток здатності планувати свою діяльність.

2. Розвиток рефлексивно – оцінного компоненту:

- ✓ формуванні здатності у молодших школярів аналізувати свої дії, вчинки, мотиви, переживання і співвідносити їх з нормами, правилами і цінностями групи;
- ✓ розвиток співчуття, кращого розуміння себе та інших під час спілкування з оточуючими та виконання завдань.
- ✓ розвиток уміння бути у порозумінні із собою
- ✓ створення умов для самовираження та рефлексії.

3. Формування емоційно-вольового компоненту:

- ✓ розвиток навичок самоконтролю емоційних станів, вольових якостей,
- ✓ навчання прийомам саморелаксації, зняття м'язової напруги що викликана конфліктною ситуацією
- ✓ допомога в усвідомленні свого Я, підвищення самооцінки, преодолення внутрішніх конфліктів, страхів, агресивних типів поведінки, зменшення проявів тривоги у дитячому колективі.

4. Розвиток пізнавального компоненту:

- ✓ формування прийомів мислення: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо;
- ✓ розвиток довільної уваги, слухового та зорового сприйняття;
- ✓ розвиток мовленнєвої активності, збагачення словникового запасу;
- ✓ розвиток дрібної моторики руки та зорово - слухового сприйняття;
- ✓ Систематизація уявлень про навколишній світ.

Принципи програми психологічного супроводу:

- ✓ **Діагностико-орієнтований принцип**

Ґрунтування корекційно - розвивальної роботи на результатах психодіагностики

- ✓ **Принцип сенситивності**

Робота у зоні найближчого розвитку

- ✓ **Принцип системності та безперервності**

Психологічний вплив спрямований на актуалізацію сильних сторін розвитку дитини з опорою на них. Розвиток функцій, що перебувають у сенситивному періоду.

Програма психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника.

Гімназія №6 працює у своїй індивідуальній освітній парадигмі, використовуючи інноваційні технології навчання та виховання.

Одним із пріоритетних напрямків роботи у роботі гімназії є здійснення психологічного супроводу першокласників на різних етапах формування шкільної зрілості.

Психологічний супровід ведеться в аспекті профілактики, розвитку, діагностики, соціально-психологічної реабілітації дітей вразливих категорій, соціально-психологічного консультування всіх учасників навчально-виховного процесу.

Представлена програма побудована з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей 6-7 року життя. В цей період розвитку усіх аналізаторів та рівень розвитку когнітивної сфери у комплексі призводить до формування чуттєвого етапу пізнання світу. Інтенсивно формуються логічні операції та елементи абстрактних міркувань. Дошкільний вік - це початок всебічного розвитку і формування особистості. Сенситивність цього періоду дає можливість кваліфікованим педагогам та психологам якнайкраще підготувати дитину до школи, формуючі та створюючи у неї адаптаційні механізми самоконтролю, саморегуляції, які дитина буде використовувати впродовж усього життя. Така вчасна психолого - педагогічна підтримка дає можливість зменшити, або зовсім уникнути проявів дезадаптації у перші навчальні дні.

В останні роки явище дезадаптації у дітей молодшого шкільного віку стає предметом багатьох медичних, психофізіологічних досліджень, психологічних досліджень. Відомо, що особливо вразливими у відношенні станів дезадаптації школярів є критичні періоди зміни умов виховання та навчання. Одним з таких критичних моментів життя є період вступу дитини до школи. Це переломний момент її життя: формується новий тип взаємин з іншими людьми, виникають нові форми діяльності.

Дитина 6-го року життя у період навчання стикається з низкою труднощів, які їй потрібно подолати. Їй необхідно засвоїти шкільні норми поведінки, навчитися виконувати завдання за інструкцією вчителя, докладати зусиль щодо утримання уваги на протязі уроку, слухати та чути учителя, відповідати на його запитання, долучитися до життя у класному колективі і таке інше.

Ці труднощі обтяжуються ще й психофізіологічними особливостями дітей шостого року життя:

- ✓ нестійкий тип нервової системи;
- ✓ висока втомлюваність, що зумовлена;
- ✓ особливостями серцево-судинної системи;
- ✓ домінування збудження над гальмуванням;
- ✓ слабка саморегуляція поведінки.

Таким чином, від результатів проходження адаптаційного періоду, від уміння пристосуватись до нових навчальних умов, залежить подальша успішність першокласника у навчанні, його соціальний статус у класному колективі.

Помилковою є думка батьків про те, що достатнім рівнем підготовки дітей до школи є оволодіння дитиною загально-навчальними умінями та навичками – це читання, рахування у межах десяти, складання і віднімання, знання складу чисел, написання елементів письмових літер.

Більш важливим для майбутнього першокласника є розвиток над предметних умінь та навичок, розвиток навичок саморегуляції, вольових якостей, навичок ефективного спілкування з оточуючими.

Навчальна мотивація, пізнавальна зацікавленість поступово не змінять зовнішню мотивацію, якщо дитина не відчує успіх у своїй діяльності.

Шкільно-соціально-психологічне середовище володіє потенціалом можливостей навчання та психологічного розвитку. Але кожна школа у відповідності із своїм статутом, та напрямками діяльності індивідуально задає систему вимог та об'єм своїх освітніх та розвиваючих можливостей. Разом з цим науково-психологічна література дозволяє виявити важливі вимоги, які висувуються шкільною навчально-виховною системою до учня - його діяльності, поведінки та до внутрішніх психологічних особливостей на різних етапах навчання.

У нижче представленій таблиці надані загальні психолого-педагогічні вимоги до змісту основних параметрів статуту першокласника, які навчаються у паралелях діагностичного мінімуму. [2, с. 92] Надана інформація є дуже важливою для всіх учасників супроводу дитини у навчальному середовищі. Психолог за допомогою цієї моделі добирає необхідний діагностичний матеріал, оцінює результати тестування. Ці вимоги є основою для змісту корекційно - розвиваючих програм, тому що вони дозволяють визначити, які адаптаційні навички та уміння і в якому обсязі треба перш за все формувати у першокласників. Учитель, враховуючи цю модель може ефективно використати відповідні методи та прийоми у роботі з першокласниками.

**Модель психолого-педагогічних вимог
до змісту статусу першокласника (за М.Р.Бітяноюю)**

Параметри психолого-педагогічного статусу	Психолого-педагогічні вимоги до навчання, поведінки і спілкування першокласника.
<i>Пізнавальна сфера</i> Довільність психічних процесів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Високий рівень активності, самостійності у навчальній роботі. ▪ Здатність самостійно спланувати, здійснити і проконтролювати результат навчальних дій. ▪ Здійснення навчальних дій за зразком і за правилом, які установлює дорослий. ▪ Зосередження уваги на навчальному завданні.
Розвиток мислення.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Високий рівень розвитку наочно-образного мислення :здатність узагальнювати, визначення суттєвих властивостей, і відносин навколишнього світу. ▪ Початковий рівень розвитку логічного мислення :здатність робити висновки на основі існуючих даних.
Сформованість важливих навчальних дій .	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Уміння ставити навчальну задачу та перетворювати її в мету діяльності. ▪ Сформованість внутрішнього плану розумових дій. ▪ Уміле виконання завдань дорослого.
Розвиток мовлення.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Розуміння думки тексту. ▪ Використання мовлення як інструменту мислення.
Розвиток дрібної моторики.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Здатність до складної рухової активності у період навчання письму та малюванню.
Розумова працездатність та темп навчальної діяльності.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Здатність зосереджено працювати на протязі 15-20 хвилин. ▪ Збереження задовільної працездатності на протязі навчального дня. ▪ Здатність працювати у єдиному темпі з класом.

Особливості поведінки спілкування першокласника. Взаємодія з однолітками.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Володіння навичками ефективного міжособистісного спілкування з однолітками. ▪ Уміння самостійно вирішувати конфлікти мирним шляхом.
Взаємодія з учителем.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Встановлення адекватних рольових відносин з учителями під час уроків та поза ними.
Саморегуляція поведінки	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Довільна регуляція поведінки у навчальній ситуації та позаурочній взаємодії з однолітками та дорослими. ▪ Самоконтроль емоційних станів. ▪ Здатність до відповідальної поведінки.
Особливості мотиваційної сфери. Наявність та характер навчальної мотивації	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Наявність пізнавального або соціального мотиву навчання. ▪ Бажання навчатися, іти до школи.
Стійкий емоційний стан(рівень тривожності)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Відсутність протиріччя між вимогами школи і батьків, та вимогами дорослих і можливостями дитини.
Особливості системи відносин учня до оточуючого світу та до самого себе. Відносини з однолітками.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Емоційне-позитивне сприйняття дитиною системи своїх відносин з однолітками.
Відносини з педагогами.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Емоційне-позитивне сприйняття дитиною системи своїх відносин з учителями.
Відношення до навчальної діяльності.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Емоційне-позитивне сприйняття школи та навчання.
Відношення до себе.	Позитивна «Я- концепція», стійка адекватна самооцінка.

Особливо важливими аспектами цієї моделі є рівень сформованості мотиваційної сфери та соціальної адаптації першокласника. У випадку наявності проблем у вищезазначених компонентах можливо спостерігати прояви дезадаптації учнів у навчальній діяльності. Відсутність пізнавальної мотивації та навичок ефективного спілкування з однолітками та значимими дорослими є значною перешкодою у подоланні труднощів адаптаційного періоду.

Організація психологічного супроводу щодо розвитку адаптаційних механізмів першокласника у школі з опорою на вищезазначену модель першокласника дозволяє ефективно організувати корекційно - розвиваючий простір та індивідуальний підхід до кожного учня з урахуванням його вікових та особистісних можливостей.

Програма Психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника ґрунтується на періодизації вікового розвитку дитини Е.Еріксона та концепції появи психічних новоутворень особистості Д.Ельконіна і В.Давидова. Програма психологічного супроводу забезпечує відстеження динаміки розвитку особистості кожної дитини та вирішує завдання формування психологічної готовності дитини до шкільного навчання та розвиток адаптаційних механізмів першокласника під час навчання та попередження проявів дезадаптації у перші навчальні дні.

**Етапи
Програми психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів
особистості першокласника**

ЕТАПИ	МЕТА	ЗАХОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ
<u>Пропедевтичний</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Психологічна просвіта батьків майбутніх першокласників ✓ Розвиток когнітивної та емоційно-вольової сфери дошкільника ✓ Формування адаптивних механізмів адаптації 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Школа ефективного батьківства «Для мамі і тата» ✓ Школа майбутнього першокласника «Для мамі і тата»
<u>Діагностико орієнтований</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Контроль за змінами, що відбуваються під впливом психологічних дій: ✓ Визначення проблемних зон інтелектуального та особистісного розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Проведення діагностичних досліджень ✓ Індивідуальні співбесіди з дошкільниками з питань визначення психологічної готовності до систематичного навчання
<u>Корекційно - розвиваючий</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розвиток когнітивної сфери учнів: ✓ Сприяння розвитку соціальних зав'язків в оточуючому середовищі ✓ Формування позитивної навчальної мотивації 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корекційно -розвивальні заняття для учнів з проблемами адаптації (Години психології) ✓ Індивідуальні консультування батьків, учителів з питань труднощів адаптації.
<u>Соціально- реабілітаційний</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розвиток механізмів саморегуляції емоційних станів (регуляція станів тривоги) ✓ Розвиток навичок ефективного спілкування у соціальному середовищі, що змінюється (Учні, особливо вразливих категорій) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корекційно - розвивальні, тренінгові заняття для учнів з проблемами адаптації: ✓ Індивідуальні консультування батьків, учителів з питань труднощів адаптації до нових навчальних умов.
<u>Аналітичний</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначення зон труднощів у процесі адаптації ✓ Сприяння організації особистісно-орієнтованого підходу до кожного учня 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Психолого-педагогічний консиліум

**Програма психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів
особистості першокласника
проходить у 5 етапів:**

1 етап. Пропедевтичний.

Профілактика дезадаптації майбутніх першокласників до школи. Профілактика має важливе значення, тому що успішно проведена превентивна психологічна робота буде сприяти благополучній адаптації дітей. Ця робота включає:

1. Психологічна просвіта батьків дошкільників з розвитку навичок психологічної готовності дитини до навчання у школі

2. Заняття Школи майбутнього першокласника.

2 етап. *Діагностико-орієнтований.*

1. Психологічна діагностика готовності дітей до навчання в школі;
2. Індивідуальне консультування батьків (якщо необхідно то вчителя) з питань особливостей психічного розвитку дитини, а також рекомендації щодо подальшого розвитку і підготовки до навчання в школі.

3 етап. *Корекційно - розвивальний.*

Корекційна робота з першокласниками, у яких виникли труднощі в процесі адаптації до школи. В залежності від виявлених зон труднощів, які виникли в процесі адаптації дитини до школи окреслені напрямки корекційної роботи.

4 етап. *Соціально - реабілітаційний.*

Допомога у соціальній інтеграції учням, особливо вразливих категорій.

Психологічна підтримка з боку всіх учасників навчального процесу. Індивідуальне консультування учителів і батьків по результатах дослідження. На даному етапі даються рекомендації учителям, батькам з питань індивідуальних особливостей психологічного розвитку, особливостей навчання, виховання, адаптація дитини до школи, причини труднощів, які виникли в процесі адаптації, навчання.

5 етап. *Аналітичний.*

Контроль за процесом адаптації першокласників до школи.

Даний етап роботи проводиться в жовтні-листопаді. Він дає можливість виявити дітей з труднощами в адаптації і завчасно дати їм необхідну психологічну допомогу. Особливу увагу приділяється дітям «контрольної групи» у відношенні дезадаптації. Контроль адаптації включає:

1. Спостереження за учнями.
2. Дослідження процесу адаптації першокласників до школи з допомогою психодіагностичних методик.
3. Індивідуальні бесіди з учителями перших класів.
4. Виявлення групи учнів – «контрольної групи», у яких виникли труднощі в процесі адаптації.

Запропонована програма дослідження ґрунтується на ствердженні Д.Ельконіна про те, що при вивченні дітей у перехідний період від дошкільного до молодшого шкільного віку «діагностична схема має включати діагностики як новоутворень дошкільного віку, так і початкових форм діяльності наступного періоду» та об'єднує чотири етапи визначення готовності дитини до школи: загальна, інтелектуальна, мотиваційно-вольова, особистісно-психологічна.

Практичний блок програми представлений наступними підпрограмами:

Підпрограма курсу занять «Розвиваючі ігри» .(Додаток №2)

Курс занять «Розвиваючі ігри» спрямований на вирішення завдань підготовки когнітивної сфери учня до сприйняття навчального матеріалу, розвиток комунікативних якостей та формування внутрішньої позиції школяра з стійкою пізнавальною мотивацією.

В основі занять використовується гра, що є провідною діяльністю дітей шести років. Тому всі заняття по підготовці до школи малюків проходять у вигляді гри. Гра допомагає, знімає нервову навантаженість. Саме завдяки ігровим формам занять, вдається залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати змогу дитині відчути успіх, повірити у свої сили. Заняття наповнені грою, але грою не заради розваги, а грою навчальною, що вимагає складних розумових операцій, аналізу та синтезу.

Діти вчать вчитися. Вони поширюють свій кругозір, вчать спілкуватися, співпрацювати у групі, знайомляться зі світом емоцій.

Завдання активізують життєві спостереження дітей, закріплюють навчальний матеріал. Різний рівень складності завдань зумовлює більшу або меншу самостійність малюків у

їх виконанні. Малюнки, схеми, загадки зацікавлюють дітей, поєднують сприймання, мислення з практичними діями.

Різноманіття вправ та ігор, що використовуються, спрямовані на розвиток дрібної моторики руки, усного мовлення, знакової функції свідомості, комунікативних якостей та когнітивної сфери дошкільників.

Підпрограма Школи ефективного батьківства «Для мамі і тата». Введення до шкільного життя батьків майбутніх першокласників. (Додаток №1)

Успішність у вирішенні такої важливої задачі, як успішне навчання дитини у школі, багато в чому залежить від правильно організованої наступності не тільки між дитячим садком та школою, а й між дошкільним закладом, школою і сім'ю. Готувати дитину до шкільного навчання потрібно спільними зусиллями.

Однією з головних причин шкільної дезадаптації є особливості сімейного виховання. Якщо дитина приходить до школи з сім'ї, де вона не відчувала переживання «МИ», то вона і до нової шкільної спільноти входить важко. Такі діти потребують особливої уваги та зміни ставлення до них з боку батьків.

Пропонований курс «Введення до шкільного життя батьків майбутніх першокласників» дає змогу батькам через серію спеціально організованих занять оволодіти знаннями з питань розвитку психологічної готовності до шкільного навчання та навчитися методів надання психологічної підтримки своєї дитини у період адаптації до школи.

Також програма дає можливість батькам психологічно підготувати дитину до ситуацій взаємодії з незнайомими людьми та знайти відповіді щодо розв'язання проблем між батьками і дитиною.

Підпрограма «Вивчення психологічної готовності дитини до шкільного навчання»

Програма дозволяє вирішувати наступні задачі: визначення рівня психологічної готовності до шкільного навчання дітей, які вступають до гімназії, прогнозування та попередження проблем адаптаційного періоду майбутніх першокласників; надання психологічної допомоги батькам з питань створення сприятливих умов підготовки дитини до шкільного навчання. За підсумками індивідуальних співбесід учителя сформованих перших класів отримують карти характеристики класів з визначенням особливостей розвитку окремої дитини та класу в цілому. Така карта дає можливість учителю вже у перші дні навчання забезпечити адресний, індивідуальний підхід до кожного першокласника. Під час індивідуальної співбесіди батьки дошкільника заповнюють індивідуальну анкету, щодо індивідуального розвитку своєї дитини, умов виховання та розвитку. Такі відомості також є дуже інформативними та вагомим у роботі з учнями. (Додаток №4)

Підпрограма «Адаптація учнів 1-х класів до шкільного навчання»

Реалізація цієї програми здійснюється під час проходження першокласниками адаптаційного періоду. Мета цієї програми проаналізувати рівень адаптації учнів перших класів, визначити «зони труднощів», надати рекомендації учителям, батькам, дітям щодо усунення виявлених проблем та організувати корекційно - розвивальну роботу з першокласниками.

Підпрограма «Корекційно - розвивальні заняття для учнів 1-х класів з проблемами в адаптації».

Програма розрахована на роботу з групою дітей, які відчувають труднощі адаптації до школи. Особлива увага надається учням, які є вимушеними мігрантами. Правильно організована психологічна допомога учням, які потрапили у складні

життєві умови, здатна пом'якшити виникаючі складності соціокультурної адаптації й здійснювати плавну інтеграцію дітей вразливих категорій у навчальне товариство. І тому психологічна допомога має бути спрямована на активізацію внутрішніх ресурсів, оволодіння ефективними способами самопомоги, подолання кризової життєвої ситуації, симптомів посттравматичного стресу, які з'явилися у силу життєвих обставин. Основні психологічні проблеми вимушених мігрантів пов'язані з зниженням толерантності, та зниження самооцінки, впевненості у собі, іноді викривлене сприйняття оточуючих людей. Програма спрямована на розвиток та вдосконалення комунікативних навичок, довільності дій, уважності, просторових уявлень, формування розумового плану дій та мовленнєвих функцій, розвиток продуктивності психічної діяльності. Перші кроки у школі повинні допомогти зробити учителі, психолог та батьки. І саме від них залежить, яким будуть ці кроки: легкими і впевненими, чи важкими і з перешкодами.

Аналіз ефективності втілення програми психологічного супроводу

У сучасній освіті настав той час, коли на перший план вийшли цілі розвитку особистості учня, формування у молодшого школяра уміння вчитися і досягати при цьому високого рівня знань, умінь і навичок. Здійснення цих цілей неможливе без знання учителем особистісних і інтелектуальних здібностей кожного учня. Це особливо необхідно на першому році навчання, коли в одному класі збираються діти з різним рівнем готовності до навчання в школі.

Найбільш значним в педагогічній діяльності є визначення сформованості передумов до оволодіння грамотою і математикою, тобто тих компонентів, які є основою засвоєння цих предметів. Надалі учитель та психолог зможе використати дані, отримані в процесі проведення індивідуальних співбесід, для здійснення індивідуально - диференційованого підходу до дітей при навчанні в 1 класі.

З проблемами адаптації я, як психолог, стикаюся кожного разу, коли приймаю дітей до школи. Недостатній рівень розвитку довільності заважає дітям сприймати завдання. Учні, у яких несформовані навички спілкування з однолітками і дорослими, а частіше за все – це неорганізовані дошкільники. Однією з значних перешкод є низький рівень зв'язного мовлення, слабкий словниковий запас, невміння побудувати зв'язне висловлювання, логопедичні порушення. Гімназія №6 – це навчальний заклад з поглибленим вивченням англійської мови. Тому вимоги щодо розвитку мовленнєвої діяльності дошкільника є пріоритетними у визначенні шкільної зрілості дитини. Діагностика під час індивідуальних співбесід надає можливості психологу скласти карту - характеристику класу із зазначенням проблемних зон. Така карта класу допомагає учителю здійснювати особистісно - орієнтований підхід до кожного учня.

Впровадження Програми психологічного супроводу дає можливість для створення певних соціально-психологічних умов що приведуть до успішної адаптації першокласників. Ефективність та результативність програми доведені наступними дослідженнями.

Об'єкт дослідження : учні 1"А" класу (випробовуваний клас) і їх батьки, а також учні 1"Б" класу (контрольний клас) і їх батьки.

Предмет дослідження: взаємозв'язки адаптації першокласників до школи зі шляхами її успішного подолання :

- особова (соціально-психологічна) готовність;
- інтелектуальна готовність ;
- вольова готовність.

Мета дослідження: аналіз результатів психолого-педагогічної діяльності щодо вирішення проблеми адаптації першокласників до ситуації шкільного навчання.

Результати діагностики.

Визначення психологічної готовності дітей до шкільного навчання.

Проведена діагностика дозволяє визначити стартову психологічну готовність майбутніх першокласників, розвиток над предметних умінь та навичок до початку шкільного навчання.

Рівні	Контрольний клас	Випробовуваний клас
Достатній	16 чол.	22 чол.
Середній	8 чол.	6 чол.
Недостатній	6 чол.	2 чол.
Всього	30 чол.	30 чол.

Аналізуючи результати діагностики, ми бачимо, що цілеспрямована робота з підготовки дітей до школи у випробовуваному класі дає більш високий результат в порівнянні з результатами учнів контрольного класу. Ці рівні психологічної готовності дітей до навчання в школі дозволяють нам визначити початкові можливості дитини і спрогнозувати напрям індивідуального просування її в подальшому навчання.

Результати опитування "Чи готовий я стати школярем"

Рівні емоційної готовності до шкільного навчання	Діти контрольної групи (підготовча група)	Діти випробовуваної групи (підготовча група)
<u>Високий</u>	<i>9 чол.</i>	<i>18 чол.</i>
<u>Настрій на гру та спілкування</u>	<i>18 чол.</i>	<i>11 чол.</i>
<u>Уникнення шкільного навчання</u>	<i>3 чол.</i>	<i>1 чол.</i>
Всього	30 чол.	30 чол.

Ці результати демонструють більшість позитивних відповідей, що відповідають високому рівню емоційної готовності майбутніх першокласників після цілеспрямованої підготовки через заняття в «Школі майбутнього першокласника». По відповідях дітей видно, що у них пробуджується інтерес до школи, отримання знань, вони хотіли б багато чому навчитися. Це говорить про те, що ці форми роботи з майбутніми першокласниками дають позитивну динаміку в їх емоційному настрої на ситуацію шкільного навчання.

Результати оцінки рівня шкільної мотивації першокласників.

Рівні шкільної мотивації	Контрольний клас	Випробовуваний клас
Висока шкільна мотивація	<i>6 чол.</i>	<i>11 чол.</i>
Достатня шкільна мотивація	<i>14 чол.</i>	<i>17 чол.</i>
Зовнішня шкільна мотивація	<i>7 чол.</i>	<i>3 чол.</i>
Низька шкільна мотивація	<i>4 чол.</i>	<i>1 чол.</i>
Деадаптація	<i>1 чол.</i>	<i>0 чол.</i>
Всього	30 чол.	30 чол.

Результати цієї діагностики дають можливість судити про позитивну динаміку шкільної мотивації, навчання і розвиток дітей, які відвідували Школу майбутнього першокласника, адаптаційні заняття «Розвиваючі ігри». Ці заходи дали позитивну динаміку в прийнятті ситуації шкільного навчання першокласників. Дітки досить добре адаптувалися до школи, успішно освоїли нову соціальну роль учня, приймають нові вимоги, опановують нову для них діяльність, активно вступають у нові відносини з однолітками і учителем.

Результати анкети для батьків "Адаптація дитини до школи"

Показники рівня адаптації	Контрольний клас	Випробовуваний клас
Адаптація до школи	<i>14 чол.</i>	<i>24 чол.</i>
Можлива дезадаптація	<i>10 чол.</i>	<i>6 чол.</i>
Дезадаптація	<i>6 чол.</i>	<i>0 чол.</i>
Всього	30чол.	30 чол.

З результатів досліджень видно, що зростання числа учнів, що успішно адаптувалися до школи, у випробовуваному класі склало 80%, це на 34% більше, ніж в контрольному класі на кінець листопада місяця 2014- 2015 навчального року.

Ці результати підтверджують гіпотезу, що цілеспрямована діяльність і системність програми психологічного супроводу дає позитивну динаміку з розвитку механізмів успішної адаптації першокласників до шкільного навчання, оволодінню ними нової соціальної ролі учня і позитивній мотивації до отримання знань. Усі ці показники безпосередньо пов'язані з характером емоційного стану дітей, з їх душевним станом під час занять. Тому у своїй індивідуальній роботі намагаюся створювати атмосферу доброзичливості, ситуацію успіху на заняттях, довіри і взаєморозуміння дитини, що набуває ще більшого значення під час навчання першокласників.

Висновки

Інтеграція програми психологічного супроводу розвитку адаптаційних механізмів особистості першокласника у навчально-виховний процес дає можливість забезпечити системність та безперервність у формуванні навичок ефективної адаптації учнів. Розвинуті та набуті навички дають можливість дитині безболісно адаптуватися під час переходу з одного класу у інший, використовуючи їх також за умов зміни класного колективу.

Вступ дітей до школи важливий етап дорослішання. Якщо початок цього етапу не буде відрізнятися від дошкільного дитинства, у дітей неминуче з'явиться почуття розчарування. Тому особливу увагу приділяю тому, щоб розумно поєднувати новизну стосунків і видів діяльності з колишнім дошкільним досвідом дітей.

Результати психологічної діяльності з проблеми успішної адаптації та розвитку механізмів адаптації першокласників до школи дозволили зробити наступні висновки:

✓ складена програма психологічного супроводу адаптації першокласників допомогла виробити систему занять, що допомагають дітям безболісно адаптуватися до навчання в школі;

✓ знайомство з майбутніми першокласниками і їх батьками в стінах дитячого садку і на заняттях "Школи майбутніх першокласників", дає позитивний результат в емоційному настрої на навчання в школі;

✓ система адаптаційних занять «Розвиваючі ігри» допомагають учням ознайомитися з шкільними правилами і новим статусом школяра, що позитивно впливає на рівень шкільної мотивації.

✓ створення психологом, учителями і батьками умов для забезпечення емоційного комфорту, почуття захищеності у першокласників під час інтеграції в шкільне життя допомагає їм відчутти ситуацію успіху.

Те, яким шляхом піде розвиток школяра у найближчі роки. Чи буде у період адаптації закладений соціальний та інтелектуальний фундамент подальшого успішного навчання, або з приходом в школу дитина потрапить у чужий незрозумілий їй шкільний світ багато в чому від професійної і особистісної зрілості дорослих: батьків, вихователів, учителів, шкільних психологів.

Тому, щоб допомогти дитині відчути себе у школі комфортно, вивільнити у нього наявні інтелектуальні, особистісні, фізичні ресурси для успішного навчання і позитивного розвитку педагогам і психологам необхідно виявити психологічні особливості дитини та налаштувати навчально-виховний процес відповідно до її індивідуальних особливостей і потреб, допомогти дитині сформувати навички і внутрішні психологічні механізми, необхідні для успішного навчання і спілкування в навчальному середовищі

Список використаної літератури:

1. Битянова М.Р. Работа психолога в школе. – М., 2001
2. Битянова М.Р. Організація психологічної роботи у школі.,-М.1998р.
3. Гуткіна Н.И. Психологическая готовность к школе. – М., 1986.
4. Крутецкий В. А. Психология обучения и воспитания школьников. – М., 1999.
5. Канн-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. -М., 2002.
6. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. 2-е изд., перераб. и доп. - М. - Нальчик, 1996
7. Адаптація дитини до школи / упоряд. С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 111 с.
8. Маркова А.К. Формирование мотивации учения. – М., 1990.
9. Мерзлякова О. Інтерактивні заняття психолога з батьками. // Шкільний Світ.- 2008.
10. Адаптація дітей у 1,5,10 класах. / упоряд. Т.Червонна. – К.: Шк.світ, 2008. – 128 с.
11. Сироватко О.М.,Баєр О.М.Визначення готовності до навчання у школі.//Премер.-Запоріжжя, 2002.
12. Вікова та педагогічна психологія: навч. Посіб. / О.В. Скрипченко., Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001.
13. Задесенець М.П. Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особистості. – К., 2004.
14. Ляудис В.Я. Структура продуктивного учебного взаимодействия // Психолого-педагогические проблемы взаимодействия учителя и учащихся / Под ред. А.А. Бодалева, В.Я.Ляудис-М., 2003.
15. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. - К.: 1998.
16. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. - 4-е изд. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. - Кн. 2: Психология образования.
17. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога. – М., 2001.
18. Охитина Л.Т. Психологические основы урока в младших классах. - М., 2002.
19. Психическое здоровье детей и подростков в контексте психологической. – М., службы/Под ред. И.В. Дубровиной. -1995
20. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. / М. Й. Боришевський. – Суми: Видавничий будинок «Еллада», 2012. – 608с.
21. Швацнара Й.Я і колектив. Діагностика психічного розвитку.»АВІЦЕНУМ»- медичне вид-во ,1978р.-388с.
22. Безцінний порадник для батьків майбутніх школярів. С. Харитоновна та ін. - К.:Шк.світ, 2009
23. Вовчук І.С., Петік Ю.О.Батьківський всеобуч. Матеріали для роботи з батьками учнів 1-4 клсів. Ч.1.- Х.: Вид.група «Основа», 2011- (Б-ка ж. «Початкове навчання та виховання»; вип. 3)
24. Співпраця батьків та вчителя початкової школи / упоряд.Козіцька М.П. – Х. : Вид.група «Основа», 2009 - (Б-ка ж. «Початкове навчання та виховання»; вип. 5)
25. Т.Патрушина. Першокласник на порозі школи. ж.Початкова освіта №2, №10, №13,№ 18, 2007
26. Визначення готовності шестирічних дітей до навчання в школі. ж. Початкова освіта, №11, 2010

Програма курсу
Школи ефективного батьківства
«ДЛЯ МАМИ І ТАТА»
Введення до шкільного життя
батьків майбутніх першокласників
Пояснювальна записка

У концепції сучасної школи поставлено завдання охопити дітей шостого року життя дошкільним навчанням. Це означає, що кожна дитина має бути готовою до засвоєння шкільної програми. Але не достатня кількість дошкільних навчальних закладів, слабка психологічна готовність дітей, відсутність пізнавальної мотивації у дошкільників є перешкодою для успішного подолання всіх труднощів адаптаційного періоду.

Успішність у вирішенні такої важливої задачі, як успішне навчання дитини у школі, багато в чому залежить від правильно організованої наступності не тільки між дитячим садком та школою, а й між дошкільним закладом, школою і сім'єю. Готувати дитину до шкільного навчання потрібно спільними зусиллями.

Однією з головних причин шкільної дезадаптації є особливості сімейного виховання. Якщо дитина приходить до школи з сім'ї, де вона не відчувала переживання «МИ», то вона і до нової шкільної спільноти входить важко. Такі діти потребують особливої уваги та зміни ставлення до них з боку батьків.

З метою запобігання проявів дезадаптації шкільний психолог та вчитель мають розробити та використовувати у своїй діяльності систему інтерактивних заходів і методів розвиваючої та виховної роботи, що залучатиме батьків до співпраці з учителем та психологом.

Традиційною формою роботи з батьками з питань психолого-педагогічної просвіти є батьківські збори.

Пропонований курс «Введення до шкільного життя батьків майбутніх першокласників» дає змогу батькам через серію спеціально організованих занять оволодіти знаннями з питань розвитку психологічної готовності до шкільного навчання та навчитися методів надання психологічної підтримки своєї дитини у період адаптації до школи.

Також програма дає можливість батькам психологічно підготувати дитину до ситуацій взаємодії з незнайомими людьми та знайти відповіді щодо розв'язання проблем між батьками і дитиною.

Мета та завдання курсу:

- психолого – педагогічна просвіта батьків;
- уточнення та корекція уявлень батьків про дитину (вікових особливостях дитячого розвитку, показниках готовності до шкільного навчання, особливостях навчання дітей шостого року життя, особливостях ведучої діяльності, та психолого – педагогічних особливостях адаптації дитини до шкільного навчання);
- координація організаційно – виховних дій батьків і школи з метою забезпечення ефективності проходження адаптаційного періода першокласниками у перші навчальні дні;
- надання батькам професійних рекомендацій, щодо організації виховних дій на початку шкільного навчання їх дітей ;
- досягнення більшої адаптації та соціалізації дітей через усунення афективно-емоційних перешкод у міжособистісних взаєминах;
- зміна способів впливу батьків на дитину; розвиток навичок батьків щодо надання психологічної підтримки своїй дитині в період її адаптації до школи.

Форми проведення занять:

Групова дискусія, міні – лекція , тренінг, групова та індивідуальна консультація, навчальний семінари

№	Тематика занять	Форма проведення	Відповідальні
1.	Мета та завдання «Школи майбутніх першокласників»	Лекція	Зам. Директора з початкових класів, психолог, вчитель.
2.	Чи готові ви ідти до школи?	Тренінг	Психолог,
3.	Як зберегти здоров'я і життєрадісність першокласника в нових умовах.	Інтерактивна лекція.	Психолог., врач педіатр
4.	Особливості навчання та виховання дітей 6-ого року життя в умовах сучасної школи.	Лекція – семінар.	Вчитель початкових класів.
5.	Мовленнєвий розвиток дошкільника – залог успішного навчання.	Лекція.	Логопед.
6.	Як допомогти дитині у перші навчальні дні. Поради психолога.	Групова консультація.	Психолог.
7.	Фізичне виховання 6-річної дитини. Особливості загартування.	Лекція.	Педіатр.
8.	Я і моя дитина – пошуки взаєморозуміння.	Групова консультація.	Вчитель, психолог.

Тема II: Чи готові ви до школи?

Нині проблема готовності дитини до навчання у школі посідає одно з важливіших місць у зв'язку з впровадженням нового Державного стандарту початкової освіти. Дуже важливо, щоб дитина мала всі необхідні компоненти шкільної зрілості.

1. Вправа «Сімейне коло»

Мета: познайомити учасників та з'ясувати їхні очікування, сприяти згуртованості групи та створення комфортної атмосфери для успішної роботи.

Ресурси: вирізані з паперу фігурки хлопчиків та дівчаток (за кількістю учасників тренінгу), 2 аркуші паперу формату А-1, скріплені скотчем.

Хід проведення

Роздати вирізані з паперу фігурки хлопчиків та дівчаток відповідно до статі учасників. На фігурці протягом 5 хв. учасник пише своє ім'я, сімейну роль (тато, мама, тьотя, дядя, брат ін.) та очікування від тренінгу. Під час самопрезентацій учасників прикріпити фігурки на великий аркуш паперу таким чином, щоб утворилось символічне «сімейне коло» учасників.

Мозговий штурм: Що таке психологічна готовність до школи?

Що таке «шкільна зрілість»? Однозначного визначення цього складного поняття поки що не існує.

Простіше кажучи, *готовність дитини до шкільного навчання – це такий рівень її психічного, соціального розвитку, який дозволяє успішно опанувати шкільну програму і виконувати вимоги шкільного життя.*

Батькам слід звернути увагу на такі складові шкільної зрілості, як особистісна, інтелектуальна і соціально-психологічна готовність до шкільного навчання.

Особистісна готовність – це:

- позитивне ставлення до школи;
- готовність до початку навчання (Дитина має розуміти, що у школу вона йде не тільки гратися з друзями, а й одержувати нові знання, вчитися).

Інтелектуальна готовність - у дитини мають бути сформовані основні психічні функції: мислення, логічна пам'ять, довільна увага та інші, необхідні для успішного опанування шкільної програми.

Соціально-психологічна готовність

- успішне спілкування з однокласниками, вчителями,
 - відповідна поведінка у школі.
- Аби визначити чи готова дитина йти до школи, я пропоную ряд питань, на які виповинні дати такі відповіді :«*майже завжди*», «*інколи*», «*ніколи*».

Як же підготувати дитину до школи?

Багато батьків помилково вважають, що готовність до школи - це вміння читати, рахувати й писати. Проте це - лише верхівка айсберга. Насправді, готовність до школи - питання значно більш велике.

Основні моменти, на які вам слід звернути увагу при підготовці дитини, це:

- розвиток загальної свідомості (кращими способами розширити горизонт знань дитини є бесіди з ним "про життя", читання книг і їх обговорення);
 - знайомство з буквами і цифрами, геометричними фігурами, кольорами, поняттями: право/ліво, великий/малий, широкий/вузький і т.п;
 - по можливості - формування уміння складати склади і лічити (хоча б у межах 10);
 - обов'язковий розвиток дрібної моторики, тобто заняття на розвиток спритності руки і пальчиків. Це необхідно як для розвитку вміння писати, так і для розвитку мовлення (обидва ці центри "зчеплені" у структурі дитячого мозку). Тому необхідно більше малювати, ліпити, працювати з конструктором, складати пазли, вміти маніпулювати з дрібними предметами типу намистин, зернят, монет, сірників, зубочисток. З них можна викладати картини та аплікації, нанизувати їх в намиста - все це розвиває також увагу і посидючість;
 - тренування пам'яті - заучування віршів і пісень;
 - вчити дітей встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (послідовність подій): виявити, що сталося спочатку, що потім, вміти зібрати з частин картинки ціле, розкласти предмети за будь-якою ознакою.

Проте, слід пам'ятати, що навченість дитини не тотожна його здібностям і психічній зрілості. Більш того, навченість - не синонім також і високої пізнавальної активності дитини, адже нерідко батьки сприймають своє чадо, як якусь "посудину", яку, згідно відомому афоризму, слід наповнити знаннями, а не як факел, який треба запалити.

Ці підходи принципово різні - якщо обраний перший, дитина займає в процесі "навчання" пасивну позицію і в першому класі з'ясовується, що при широкому діапазоні "вкладених" у нього знань його власна готовність і бажання вчитися близькі до нуля. Починаються претензії батьків до вчителя: "як же так, адже він у мене такий розумний!" Але дитина, як з'ясовується, нічого не може і не хоче робити з власної ініціативи - тому весь його багаж знань так і лежить "мертвим вантажем", не приносячи користі його власнику.

Крім того, хлопчик або ж дівчинка, яка розповідає вірші сторінками, можуть бути - що парадоксально - до школи готові слабо, якщо володіють низьким рівнем психологічної, особистісної зрілості та комунікативної (соціально-психологічної) готовності до школи.

Тобто, крім запасу знань, дитині необхідно також:

- володіти певними комунікативними та соціальними навичками - вміти спілкуватися, розуміти і, головне, застосовувати в повсякденному житті морально - етичні норми, прийняті в суспільстві, де він живе,
- не боятися вступати в контакт з дорослими і однолітками

- вміти відстоювати свою позицію цивілізованими методами і не проявляти недоречної агресії - або, навпаки, зайвої боязкості;
- вміти підкорятися встановленим правилам, знати, що таке дисципліна і розуміти її необхідність;
- мати позитивну мотивацію, бажання вчитися;
- вміти цілеспрямовано і за своєю ініціативою працювати над завданням, організовувати, планувати свої дії і відповідати за їх наслідки (наприклад, самостійно збирати свій портфель і стежити за виконанням домашніх завдань: якщо ви з першого класу візьмете це на свої батьківські плечі, то з імовірністю 70% цей обов'язок залишиться за вами до випускного балу);
- мати позитивне ставлення до самого себе (велика роль у цьому відводиться батькам, які показують своє позитивне ставлення до дитини, висловлене лагідним словом та тактильно).

Рекомендації: Я рекомендую вам корекційні вправи, посильні для кожної дитини. Вони не потребують особливого обладнання чи спеціальної педагогічної підготовки. Єдине, що треба - серйозно поставитися до вказівок, відвести час для занять, набратися терпіння й такту. У цій роботі недопустимі поспіх і надмірне навантаження. Все робити граючись.

Важливо пам'ятати, що крім готовності голови не менш важлива і готовність тіла: навантаження на імунітет у перший шкільний рік буде серйозним, тому в останнє літо перед вступом до 1 класу було б гарно, крім навчання, зайнятися і фізичною підготовкою. Дитині необхідно багато руху (в ідеалі - заняття в спортивній секції, які дають крім здоров'я також і дисциплінарні навички), свіже повітря, повноцінне харчування.

Якщо у малюка є порушення здоров'я, необхідно обов'язково проконсультуватися з лікарем і отримати рекомендації щодо корекції стану та організації процесу навчання.

Отже, озброєні усіма цими знаннями, ви легше подужаєте дорогу до школи. Однак пам'ятайте: саме *головне для першокласника - не вміння та навички, а впевненість в своїх силах і в батьківській підтримці*. Удачі!

Тема VIII: Я і моя дитина – пошуки взаєморозуміння

Мета:

- створити емоційний настрій на спільну роботу, атмосферу взаємної довіри;
- вибрати підтримку, як стратегію поведінки, що формує у дитини повагу до себе;
- визначити очікування батьків стосовно особистості своїх дітей;
- ознайомити учасників зі стилями батьківської поведінки.

План заняття

I. Теоретична частина

II. Практична частина.

Хід заняття

I. Теоретична частина.

Незабаром розпочнеться навчання дітей у школі. Яким воно буде для малюків? Як вони адаптуються у новому житті? З яким настроєм почнуть навчання? Питання, які непокоять усіх: і батьків, і звичайно нас.

Сьогодні хотілося б поговорити не стільки про дітей, скільки про нас, дорослих, про наше ставлення до їхніх успіхів та невдач, подумати разом, чи розуміємо ми, що наша підтримка допоможе дитині вирішити шкільні проблеми.

Нажаль, ви, батьки, часто болісно сприймаєте невдачі своїх дітей у навчанні, надмірно турбуєтеся, іноді вас охоплює відчай через погану оцінку, отриману учнем, ви навіть не думаєте про те, що це тимчасове явище, що оцінка може бути суб'єктивною (вчитель теж помиляється), що

дитина втомилася або не дуже зрозуміла завдання, оскільки швидкий темп роботи зашкодив цьому.

Отже, виникає проблема: в класі труднощі, вдома - непорозуміння.

Як же краще налагодити взаєморозуміння дітей та батьків?

- Почнемо з того, що відмовимося розглядати дитину як об'єкт виховання. Дитина - це особистість. Вона має право на любов і повагу до себе - такої, якою вона є. Поводитися з нею треба дбайливо, щоб вона розвивалася в згоді з самою собою. Для цього потрібно передусім, щоб ви зробили зупинку в своїй життєвій гонитві за манівцями (грошима, кар'єрою, успіхами) і спробували побачити свою дитину та все прекрасне в ній.

- У дитині приховано безліч можливостей і талантів. Для того щоб виявляти себе, втілювати свої можливості життя, їй потрібні **визнання та підтримка** близьких. Ваша віра в обдарованість дитини допомагає їй повірити в себе і виявити здібності.

- Дитинна має бути упевненою в вашій любові незалежно від своїх сьогоднішніх успіхів і досягнень.

Формула істинного батьківського прийняття - це не «люблю тому, що ти хороший», а «люблю, тому, що ти є, люблю такого, який є».

- Спілкуватися з дитиною необхідно на рівних, не принижуючи її гідності, не підвищуючи голосу, не ставлячи її в залежність від вашого стану чи настрою.

Завдання

Закрийте на хвилинку очі і уявіть, що ви зустрічаєте найкращого свого друга (подругу). Як ви покажете йому, що раді, що він вам дорогий?

Тепер уявіть, що це ваша дитина – ось вона повертається зі школи і ви показуєте, що раді її бачити.

Уявили? В чому різниця? Чи завжди ми показуємо дітям свої почуття?

Ми допоможемо нашим дітям спілкуватися з нами, якщо наше відношення до них буде включати: (можна дати під запис)

- сприймання;
- увагу;
- визнання (повагу);
- похвалу;
- теплі почуття.

Сприймання дуже потрібне людині. Покажіть своїй дитині, що ви її поважаєте. Допомагають тільки висловлені вголос компліменти, а не ті, що ви маєте на увазі, але не говорите.

Використовуйте принцип «тут і тепер», визнання повинно виражатись в теперішньому часі і описувати події теперішнього моменту. Приклади помилкових висловлювань: «Так чого ж ти раніше так не прибирав у своїй кімнаті?», або «Я сподіваюсь, ти тепер завжди будеш так прибирати, як сьогодні!»

Комплімент – це приємне слово. Чи часто ви чуєте слова похвали на свою адресу? Привід похвалити знайдеться завжди. Отже, спробуйте ошчасливити вашу

дитину. Знайдіть приємні слова, супроводжуйте їх привітною інтонацією, теплим поглядом. Тільки будьте щирі!

Особливо хотілося б сказати про роль теплої емоційної атмосфери у вашому домі. Її головна умова – дружлюбний тон спілкування. Крім того, потрібно мати запас великих та маленьких свят. Придумайте кілька занять, сімейних справ, традицій, які будуть створювати атмосферу радості. Зробіть деякі з цих занять чи справ регулярними, щоб дитина чекала на них і знала, що вони обов'язково наступлять, якщо вона не зробить щось погане. Відмінійте їх тільки в тому випадку, якщо вона відчутно порушить дисципліну і ви насправді засмучені. Однак не погрожуйте відміною радісних справ через дрібниці.

- Вчиться бачити сильні сторони особистості дитини і говорити їй про це.
- Виробіть для себе правило не оцінювати негативно особистість дитини, а піддавати критиці тільки неправильно здійснену дію або непродуманий вчинок. Наприклад, замість «Ти дуже жадібний хлопчик», можна сказати «Мені шкода, що ти не поділився із сестрою іграшками».

- У спілкуванні з дитиною бажано використовувати не узагальнення: «Ти вічно кидаєш рюкзак де попало, а ситуативні зауваження: «Сьогодні твій рюкзак лежить не на місці». Постійна мова формує образ - «Я» дитини. Краще в постійній формі оцінювати чесноти її особистості, а в тимчасовій - негативні.

Не порівнюйте дитину з іншими дітьми. Більшість дітей хворобливо ставиться як до негативних порівнянь, так і до схвалення дій інших дітей, сприймаючи те як нелюбов до себе. Краще порівнювати поведінку дитини з поведінкою вчора, акцентуючи увагу на позитивних моментах.

Намагайтеся частіше ставити дитину в ситуації, коли вона самостійно робить вибір, довіряйте робити те, що вона може зробити сама. Створюйте сприятливі умови для дитини, щоб вона сама могла домогтись успіху. Це привчає дитину до самостійності, формує віру в себе. Якщо ви використали більшість методів впливу на дитину, а її негативна поведінка повторюється, реагуйте на це нейтрально та неемоційно, уникайте конфлікту з дитиною. Необхідно пам'ятати, що нерідко дитина свідомо припускається поганих вчинків з єдиною метою - домогтись уваги дорослої людини. У цій ситуації дайте відчутти, що більш ефективний спосіб привернути до себе вашу увагу - це добре поводитись.

Зверніть увагу на те, які норми і цінності ви передаєте дитині своєю поведінкою, який приклад ставлення до людей, до життя ви їй показуєте.

Який спосіб взаємодії з дитиною ви оберете - справа вашого смаку, характеру, освіти, але головне - питайте себе частіше: «Якою я хочу бачити свою дитину в майбутньому? Що я можу зробити для того, щоб вона росла в гармонії з собою?»

Шляхи досягнення мети можуть бути різними, але в результаті процесу взаємодії з вами, батьками, кожній дитині необхідно отримати самостійність і свободу думки, набути любов до світу і бажання його пізнавати.

II. Практична частина: «Стилі виховання в родині».

План

1. Прийняття правил роботи в групі «Правила сімейного кола» (5 хв.)
2. Вправа «Ми батьки» (20 хв.)
3. Вправа «Мозаїка стилів батьківського виховання» (30 хв.)
4. Вправа на завершення «Чарівна скринька» (10 хв.)

2. Прийняття правил роботи в групі «Правила сімейного кола».

Мета: обґрунтувати необхідність вироблення та дотримання певних правил роботи в групі, що сприятимуть продуктивній роботі.

Ресурси: плакат «Правила роботи групи».

Хід проведення.

Запропонувати учасникам вважати їхню групу великою сімєю, в колі якої обговорюватимуться питання взаємовідносин в сім'ї, виховання дитини.

Формулюємо правила спільної взаємодії, що сприятимуть продуктивній праці. Учасники вносять свої пропозиції методом «мозкового штурму». Кожне запропоноване правило обговорюється й, якщо всі згодні, записується у центрі «сімейного кола», утвореного з фігурок учасників.

Правила:

- ✓ говорити по черзі (правило руки);
- ✓ бути позитивними до себе та інших;
- ✓ дотримуватись регламенту;
- ✓ бути активними;
- ✓ працювати у групі від початку до кінця.

3. Вправа «Ми - батьки».

Мета: з'ясувати уявлення учасників про себе у ролі батьків та визначити їхні очікування стосовно особистості своїх дітей.

Ресурси: стікери зеленого, синього та червоного кольорів (по одному для кожного учасника); три аркуші паперу формату А-1, на яких написані початки речень «Як мати/батько, я хочу бачити свою дитину...», «Як мати/батько, для цього я...», «Як мати/батько, я ніколи...», три аркуші фліпчарту.

Хід проведення.

Учасники отримують по одному стікеру зеленого, синього та червоного кольорів. Психолог/вчитель пропонує на кожному з них продовжити речення (стосовно своєї реальної дитини):

- на зеленому стікері—«Як мати/батько, я хочу бачити свою дитину...»;
- на синьому стікері—«Як мати/батько, для цього я роблю...»;
- на червоному стікері—«Як мати, я ніколи...».

По закінченню учасники прикріплюють стікери на три аркуші формату А-1 з написами «Я хочу...», «Я роблю...», «Я ніколи...»

Об'єднати учасників у три групи. Кожна з них отримує чистий аркуш паперу формату А-1, а також один аркуш з реченнями, зафіксованими на стікерах певного кольору. Учасникам кожної групи потрібно узагальнити речення «свого кольору» й підготувати коротку презентацію результатів.

Після презентації проходить обговорення вправи.

Запитання для обговорення.

1. Які думки виникли у Вас під час виконання цієї вправи?
2. Чи замислювалися Ви над шляхами досягання того, що Ви хочете?
3. Чи легко було продовжити речення «Як мати, для цього я роблю...» та сформулювати конкретні дії? Чому?
4. Чи завжди вдається Вам у реальному житті виконувати те, що Ви задекларували у варіанті закінчення речення «Як мати, я ніколи...»? Поясніть свою відповідь.

4. Вправа на завершення: «Чарівна скринька».

Мета: підвести підсумки тренінгу.

Ресурси: аркуш ватману із зображенням великої скриньки, кольорові кружечки за кількістю учасників тренінгу.

Хід проведення

Кожний учасник отримує кружечок, який символізує скарб знань, умінь, отриманих упродовж заняття та пише на ньому про здобуті скарби. Учасники по черзі «кладуть скарби» у чарівну скриньку (прикріплюють кружечки на плакат із зображенням скриньки), коментуючи свою дію.

Коли скринька заповнена, учасники виказують свої зауваження та рекомендації.

В кінці зустрічі батькам пропонується короткий конспект, в якому викладені методи підтримки у дитини нормальної самооцінки

Стилі батьківського виховання

Стиль батьківського виховання	Ознаки стилю	Наслідки впливу на формування особистості дитини
Авторитетний Високий рівень контролю, теплі стосунки	Визнають та заохочують ріст автономії власних дітей. Відкриті до спілкування та обговорення з дітьми встановлених правил поведінки. Допускають зміну своїх вимог в розумних межах.	Діти дуже добре адаптовані: впевнені в собі, у них розвинений самоконтроль і соціальні навички. Вони добре вчаться в школі та мають високу самооцінку.
Авторитарний Високий рівень контролю, холодні стосунки	Віддають накази та чекають їх точного виконання. Закриті для постійного спілкування з дітьми. Встановлюють жорсткі вимоги та правила, не допускають їх обговорення. Дозволяють дітям лише незначною мірою бути незалежними від них.	Діти, як правило, відлюдні, боязкі та похмурі, невибагливі, дратівливі. Дівчатка найчастіше залишаються пасивними і залежними. Хлопці можуть стати некерованими й агресивними.
Ліберальний Низький рівень контролю, теплі стосунки	Слабко або зовсім не регламентують поведінку дитини (безумовна батьківська любов). Відкриті для спілкування з дітьми, але домінуюча спрямованість комунікації – від дитини до батьків. Дітям надана необмежена свобода за умови незначного керування з боку батьків. Батьки не встановлюють будь-яких обмежень.	Діти схильні до неслухняності та агресивності. В присутності людей поводять себе неадекватно та імпульсивно, невибагливі до себе. В деяких випадках діти стають активними, рішучими та творчими людьми.
Індиферентний Низький рівень контролю, холодні стосунки	Не встановлюють для дітей ніяких обмежень. Байдужі до власних дітей. Закриті до спілкування через те, що обтяжені власними проблемами. Інколи байдужість поєднується з ворожістю.	Діти часто проявляють свої руйнівні імпульси. Схильні до асоціальної поведінки. В спілкуванні часто виявляють агресивність.

«Батьки - друзі, партнери, помічники»

Батьки позитивно сприймають власну дитину, незважаючи на її сьогоденні успіхи. Вони спокійно ставляться до її невдач, підтримують і радіють в моменти успіху. Добре знають своїх малюків, їх вади та чесноти, слабкі і сильні сторони. Ніколи не вдаються до тотальної критики дитини. Розмова про певні недоліки у поведінці будується з позицій оптимістичного оцінювання особистості дитини в цілому, заохочення її до самостійного аналізу і вироблення позиції. Демонструють повагу та довіру до дітей, вбачаючи у них рівноправних партнерів, які можуть мати свою думку на те чи інше явище.

Постійно дбають про підтримання шанобливого ставлення дитини до себе завдяки сприянню в досягненні нею позитивних результатів у діяльності та

спілкуванні, схвалюють будь-які намагання проявити самостійність, старанність, вимогливе ставлення до себе. У вихованні своїх дітей зорієнтовані на цінності, що є значущими не лише на короткий проміжок, а на все життя: самостійність, старанність, високі моральні якості.

Батьки підтримують дітей, висловлюють оптимістичні судження. Наприклад:

«Не страшно, наступного разу вийде!», «Я вірю в тебе!», «Ти-молодець, добре постарався!» Заохочують дітей до самооцінювання: «А тобі самому подобається?».

«Дорослі - опікуни»

Батьки із зазначеним типом ціннісного ставлення до своїх дітей ігнорують можливості віку щодо здатності до самовираження через самостійність, власноруч виготовлений продукт; прагнення до визнання пов'язують лише з потребою постійно схвалювати вчинки дитини. Сприймають дитину як маленьку, невмілу, що не здатна до продуктивної діяльності, вчинків, не вбачають можливості співробітництва з нею у різних спільних справах. Від дитини не очікують серйозних, осмислених рішень, відповідальних (на рівні віку) вчинків. Тому частіше підмінюють активність дитини власною активністю: її одягають і роздягають, не вважають зайвим погодувати із ложки, виконують замість неї завдання та доручення вчителя.

Оцінюючи зроблене дитиною, вдаються до перебільшень з префіксом «най»: «Ти у нас найрозумніша», «У тебе найкращий малюнок», «Ти була просто довершеною», чи взагалі ігнорують дитячі досягнення або задовольняються формальними оцінками судженнями. Поведінка таких дорослих непослідовна: то зацілюють дитину, то швидко готові застосувати ремінь. Такі підходи дезорієнтують дитину, позбавляють її можливості скласти реалістичне уявлення про свої переваги та вади.

«Батьки - керівники та контролери»

Для батьків із таким типом ціннісного ставлення характерним є емоційне неприйняття дитини. Це буває з різних причин і часто існує на підсвідомому рівні. Можливо, діти не виправдали більшою чи меншою мірою їхніх очікувань стосовно характеру, розумового та фізичного розвитку, можливо народилися невчасно, можливо, очікувалася інша стать дитини. Є й інша категорія батьків, які цей стиль поведінки є єдино прийнятним у взаєминах з оточенням.

За такого типу ставлення емоційні контакти з дітьми обмежені і частіше зводяться до проповідей, нотацій, моралізування. Широко використовуються накази, розпорядження, команди («Не роби...», «Швидко прибери...», «Я кому сказав!»). Поведінка дітей перебуває під постійним контролем, при цьому все, що виходить за межі розуміння дорослого, засуджується і не приймається. Думкам, ідеям, підходам дитини не надається належної уваги, тому спільна діяльність з дорослим можлива лише за умови домінування останніх. Дитина розцінюється як об'єкт, стосовно якого вибір способів виховання цілком залежить від дорослого.

Використовують покарання: фізичні покарання, обмеження рухливої активності, емоційна агресія, позбавлення перспективи радості. Батьки хваляться дітьми у присутності сторонніх, змушують їх хвалитися своїми успіхами.

«Люблю тому, що ти є, люблю такого, який є»

Для підтримки у дитини нормальної самооцінки важливо:

1. Приймати дитину такою, якою вона є.
2. Активно слухати її.
3. Читати, гратися, займатися з дитиною.
4. Не вмішуватися в заняття, з якими вона справляється добре сама.
5. Допомогати коли дитина цього просить.
6. Підтримувати дитину.
7. Довіряти, ділитися з нею своїми почуттями.
8. Обіймати дитину не менше 4 разів на день (а краще 8)

9. Використовуйте в повсякденному спілкуванні привітні фрази:
**«Мені добре з тобою», «Як добре, що ти у мене є», «Давай зробимо що -
небудь разом»**

ДОДАТОК №2

Рекомендації для батьків з подолання труднощів адаптації дитини

- Любіть дитину. Не забувайте про тілесний контакт із нею. Знаходьте радість у спілкуванні з дітьми. Дайте дитині місце в сім'ї.
- Хай не буде жодного дня без прочитаної книжки!
- Розмовляйте з дитиною, розвивайте її мовлення. Цікавтеся справами і проблемами дитини.
- Дозволяйте дитині малювати, розфарбовувати, вирізати, наклеювати, ліпити.
- Організуйте сімейні прогулянки, екскурсії містом.
- Надайте перевагу повноцінному харчуванню дитини, а не розкішному одягу.
- Обмежте перегляд телепередач, ігри на комп'ютері до 30 хвилин.
- Привчайте дітей до самообслуговування і формуйте трудові навички, любов до праці.
- Не робіть із дитини лише споживача, нехай вона буде рівноправним членом сім'ї зі своїми правилами і обов'язками.
- Пам'ятайте, що діти — це не лише продовжувачі наших особистих умінь і здібностей. Кожна дитина має право на власний вияв своїх потенційних можливостей і на свою долю.

Психологи зробили висновок, що є слова і вирази, що начебто й необразливі, однак, якщо часто повторювати їх, здатні дратувати не менше, ніж очевидний чи брутальний крик, навіть якщо сказані вони спокійним тоном. Є інші слова, які люди, зазвичай, соромляться говорити, хоча ті здатні нейтралізувати образи й промахи, поліпшувати настрої.

Десять «заборонених» звертань до дитини

1. Скільки разів тобі повторювати?..
2. Я сказала - зроби...
3. Ти що, не розумієш?..
4. У всіх діти, як діти, а ти...
5. За що мені таке покарання?..
6. Не лізь, якщо не можеш зробити...
7. І в кого ти тільки такий вдався?..
8. Невже тобі важко запам'ятати?
9. Я безліч разів говорила, що...
10. У моє: подруги дитина - просто ангел, а в мене...

Десять «потрібних» звертань до дитини

1. З'ясуймо разом...
2. Як ти вважаєш?..
3. Мій любий...
4. Це ти добре придумав...
5. Таке тільки ти міг придумати...
6. Я не сумнівалася, що ти в мене найрозумніший...
7. Я так вдячна долі, що ти в мене є...
8. Упевнена, що ти зможеш...
9. Я завжди знала, що моя дитина найкраща...

10. У мене дитина - просто ангел, а ось у моєї подруги...

Ваша дитина вередує?

Що робити?

- Перемкніть увагу дитини на інший об'єкт.
- Поступіться в чомусь малому, зберігаючи головне.
- Разом знайдіть рішення, прийнятне для всіх.
- Поясніть, що своєю поведінкою вона завдає проблеми для когось іншого.

Що не робити?

- Не потрібно сперечатися.
- Не бійтеся бути твердими.
- Не застосовуйте силу.
- Не засмучуйтеся! Дитина лише випробовує вас.
- Не бійтеся твердо відмовити. Дитина добре знає, що необов'язкової дадуть

все, що вона вимагає.

Ваша дитина вперта?

Що робити?

- Умійте відмовити так, щоб дитина не покладалася на відміну рішення.
- Умійте відокремити все погане від гарного, що є в дитині.
- Погляньте на світ очима дитини.
- Щоб дитина щось виконувала із задоволенням, їй повинно бути цікаво.
- Покажіть дитині, що ви засмучені.

Що не робити?

- Не починайте сперечатися. Ви самі перетворюєтесь на дитину.
- Не робіть із дитини піддослідного кролика
- Не уникайте дрібниць: саме вони радують та засмучують.
- Не примушуйте силою.
- Не бійтеся делікатно нагадати, адже дитина могла просто забути.

Ваша дитина повільно прокидається вранці?

Що робити?

- Увімкніть спокійну музику або мультфільм.
- Приготуйте речі (портфель, одяг) із вечора.
- Приготуйте щось смачне на сніданок.
- Уточніть час укладання спати.
- Привчіть дитину виконувати зарядку

Що не робити?

- Не кричіть.
- Не запевняйте: «Швидше! Ми запізнюємось!».
- Не дорікайте.
- Не лякайте тим, що в школі сваритиме вчитель.
- Не допускайте перед сном збудження дитини.

Ваша дитина неслухняна?

Що робити?

- Дайте дитині можливість здобувати власний досвід.
- Будьте уважними до інтересу малюка.
- Головне - не скільки, а як саме ви проводите спільний час.
- Якщо прохання дитини нікому не шкодить, поступіться!
- Пам'ятайте, що ваш малюк - ваше відображення. Ви не дотримуетесь своїх обіцянок - він не дотримується своїх.

Що не робити?

- Не вимагайте пояснень від дитини.
- Не опікайте занадто.

- Не сваріться несправедливо.

Ваша дитина говорить неправду?

Що робити?

- Навчіть дитину, коли вона припуститься помилки, виправляти її.
- Покажіть на своєму прикладі, що правда завжди краще.
- Дайте можливість дитині вчитися на власних помилках.
- Коли ви бажаєте щось з'ясувати, перевірити, зробіть так, щоб малюк цього не

знав.

- Покажіть дитині, що ви її любите не за досягнення, а за те, що вона є.

Що не робити?

- Не влаштовуйте випробування її чесності.
- Не захищайте дитину від наслідків її помилок.
- Не залякуйте дитину.

➤ Якщо дитина живе поміж критики, то вона вчиться постійно оцінювати інших, а якщо відчуває заохочення - пізнає свою значущість.

➤ Якщо дитина живе поміж ворожнечі - вона вчиться воювати, а якщо живе в довірі та приязні - пізнає любов.

➤ Лише спільними зусиллями сім'ї та школи можна досягти успіху, адже це немов два коліщатка в складному механізмі «сім'я - школа», що крутитимуться в одному напрямку. Сподіваємося, що він буде правильним!

Пам'ятка для батьків щодо спілкування з дітьми, які мають емоційні труднощі

1. Емоції виникають у процесі взаємодії з навколишнім світом. Необхідно навчити дитину адекватно реагувати на певні ситуації та явища зовнішнього середовища.

2. Не існує поганих і хороших емоцій, тому дорослий, взаємодіючи з дитиною, постійно повинен застосовувати доступні їй рівні організації емоційної сфери.

3. Почуття дитини не можна оцінювати, не слід вимагати, щоб вона не переживала те, що вона переживає. Зазвичай, бурхливі афективні реакції - це результат тривалого стримування емоцій.

4. Потрібно навчити дитину усвідомлювати свої почуття, емоції, виявляти їх у культурних формах, спонукати до розмови про свої почуття.

5. Не слід під час занять із важкими дітьми намагатися цілком ізолювати дитину від негативних переживань. Це можливо зробити в повсякденному житті, а штучне створення «теплих умов» тільки тимчасово розв'язує проблему.

6. Не слід вчити дитину стримувати власні емоції. Завдання дорослих полягає в тому, щоб навчити правильно спрямувати, виявляти свої почуття.

7. Необхідно враховувати не модальність емоцій (негативні чи позитивні), а їх інтенсивність. Надлишок одноманітних емоцій спричиняє негативні явища.

8. Для профілактики емоційного напруження слід долучати дитину до різних видів діяльності. Корисним для емоційного розслаблення є застосування гумору.

9. З метою ліквідації негативних емоцій потрібно спрямовувати їх у творче русло мистецтва, поезії, літератури, музики чи танців.

10. Ефективність навчання дитини володіти своїм емоційним станом значною мірою залежить від особливостей її ставлення до себе. Завищена чи занижена самооцінка суттєво погіршує самопочуття дитини, створює бар'єри для необхідних змін. У таких випадках потрібно починати роботу з корекції ставлення до себе, до своєї самооцінки.

**Поради психолога батькам
майбутніх першокласників у питаннях і відповідях**

Для дитини ви - зразок мовлення, адже діти вчатьсь мови, наслідуючи - слухаючи, спостерігаючи. Ваша дитина обов'язково говоритиме так, як ви.

Дитина успішно засвоює мову в той момент, коли дорослі слухають її, спілкуються з нею, розмовляють. Виявляйте готовність слухати. Якщо роль слухача вас втомлює, якщо ви поспішаєте, не забувайте: терпіння, виявлене вами в дошкільний період, суттєво полегшить ваші проблеми в майбутньому.

Приділяйте дитині якомога більше часу. Саме в дошкільні роки закладаються основи впевненості в собі та успішного мовного спілкування поза сім'єю. Від ступеня раннього мовного розвитку залежатиме подальший процес розвитку дитини в школі.

Не забувайте, що мова та мовлення краще розвиваються в атмосфері спокою, безпеки, любові.

У кожної дитини свій темперамент, свої потреби, інтереси, симпатії та антипатії, поважайте її неповторність.

Ставте для себе та для дитини реальні завдання. Ведіть і спрямовуйте, але не підштовхуйте.

Забезпечуйте дитині широкі можливості користування кожним із 5 відчуттів: вона повинна бачити, слухати, торкатися руками, куштувати на смак різноманітні елементи навколишнього світу.

Допомагайте дитині розвивати дрібну моторику м'язів руки, аби їй було легше опанувати письмо. Для цього необхідно багато вирізати, малювати, розфарбовувати, будувати, складати невеликі за розміром деталі, зображення тощо.

Забезпечуйте всі можливості та умови для повноцінної гри дитини. Гра – це її провідна діяльність, це її робота. Л.Виготський зазначав: «Чим краще дитина грається, тим краще вона підготовлена до навчання в школі».

Допомагайте дитині досягнути склад числа. Немає необхідності, щоб дитина механічно могла лічити до 100 і більше. Нехай вона рахує до 10-20, але їй вкрай необхідно розуміти, знати, з яких чисел можна скласти 5, а з яких 7. Це є основою понятійного розуміння основ арифметики, а не механічного запам'ятовування.

Працюйте з дитиною над розвитком її пам'яті, уваги, мислення. Для цього сьогодні пропонується багато ігор, головоломок, задач у малюнках, лабіринтів тощо в різних періодичних та інших виданнях для дітей.

Запровадьте для дитини вдома єдиний режим і обов'язково дотримуйтеся його виконання всіма членам родини.

Дитина повинна мати вдома певне доручення і відповідати за результат його виконання.

Необхідною умовою емоційно-вольового розвитку дитини є спільність вимог до неї з боку всіх членів родини.

Не завищуйте і не занижуйте самооцінки дитини, оцінюйте її результати адекватно, і доводьте це до її відома.

Яке головне завдання батьків в період адаптації дитини до школи?

Основа батьківської позиції взагалі полягає в тому, що вдома у жодному випадку не можна дублювати школу. Батько ніколи не повинен ставати другим вчителем. Основне завдання батьків в допомозі першокласникові - емоційна підтримка, надання максимально можливої самостійності в організації його власних дій по виконанню шкільних правил.

Як підготуватися до першого вересня?

Розповісти про те, що чекає дитину цього дня.

За декілька днів почати вводити його в ритм "підйому і відбою".

Улюблене ведмежа, лялька або інша іграшка повинне бути взяте з собою в портфель (він теж в перший день піде вчитися).

Можна дати дитині з собою камінчик – амулет (забезпечує «зв'язок з батьками»).

Основний одяг повинен бути новим і особливим (шкільна форма), але певна деталь одягу повинна бути знайомою і улюбленою (шкарпетки, майка, значок на сорочці та ін.)

Мобільний телефон першого вересня (і взагалі в період адаптації) краще з собою не давати. Дитина гірше звикає до нової життєвої ситуації і нових дорослих, якщо у нього є можливість постійного контакту з батьками.

Квіти вчителю повинні бути такими, щоб дитина відчувала їх особливу красу (хай їх буде небагато). Краще, якщо дитина вибиратиме квіти разом з Вами. Це важливо, щоб у нього не виникало відчуття, що інші діти принесли красиві квіти, а він – погані.

Приготувати все з вечора, щоб вранці не виникло суєти або паніки.

Розрахувати час, щоб дитина з ранку могла не поспішаючи поїсти, сходити в туалет.

Що робити, якщо дитина зранку погано себе почуває, а потрібно йти в школу?

У шести-семирічних дітей рідко трапляється «запалення хитрості». Або дитина, дійсно, хворіє, або погане самопочуття пов'язане з необхідністю йти в школу. У будь-якому випадку, варто це перевірити. Якщо дитина після того, як Ви залишили її вдома, відразу відчуває себе краще, то, можливо, її погане самопочуття пов'язане із стресом, що отримала в школі. Постарайтеся з'ясувати (у дитини, у вчителя, у знайомих дітей), що відбувалося в школі вчора, позавчора. Важливо зрозуміти, що відбувається, особливо якщо таке повторюється систематично.

Якщо ж Ви все-таки вирішили відправити дитину до школи, давши їй пігулку від головного болю (або не виявивши ніяких симптомів хвороби), не робіть цінністю подолання нею поганого самопочуття. Не хваліть дитину за те, що вона пішла в школу, переборовши себе. Якщо Ви гордитиметеся, що Ваша дитина вчиться (трудиться), незважаючи на своє погане самопочуття, то у неї може підсвідомо закріпитися установка на хворобу: можна добитися похвали, хворіючи.

Як реагувати, якщо дитина злиться на вчителя (дітей) в школі або відчуває страх перед школою?

Перш за все: не забороняти переживання. Не потрібно твердити дитині:

«Не можна злитися! Не можна боятися!» Переживання – цілком природна

річ, і вони повинні мати право на існування. Проте, необхідно обговорити з дитиною, що викликає страх або злість, разом з нею зрозуміти, чому інші люди здійснюють дії, що викликають у неї ті або інші емоційні реакції. Розуміння дій інших часто саме по собі знімає переживання. Є і інші культурні форми, що допомагають людині справлятися із страхом. Для дітей це, перш за все, читання страшних казок в ситуації повної захищеності (на маминих колінах). Казки дають людині пережити відчуття неминучості торжества добра над злом, співпереживання радості і співчуття, що забезпечують перемогу маленького, слабкого, але доброго, над великим злом. Інша корисна для дітей форма культурного подолання страху - спортивні ігри, що викликають переживання азарту, упевненості в перемозі.

В процесі дорослішання дитина повинна отримати досвід подолання труднощів і конфліктів. Завдання дорослих полягає в тому, щоб, знаходячись поряд, допомагати дитині визначати конструктивні способи своєї поведінки в таких ситуаціях..

Як відноситися до невдач дитини, майже неминучих на початку шкільного життя?

Батьки часто відносяться різко негативно до перших невдач дитини. Негативні оцінки дорослих підвищують тривожність дитини, його невпевненість в собі і своїх діях. Це, у свою чергу, веде не до поліпшення, а до погіршення результатів. Так складається порочний круг. Постійні побоювання дитини почути негативні оцінки з

боку домашніх приводять до страху зробити помилку. Це відволікає дитину від сенсу виконуваних ним завдань і фіксує його увагу на дрібницях, примушує переробляти, виправляти, нескінченно переперевіряти. Прагнення зробити роботу

якнайкраще на цьому етапі тільки погіршує справу. Особливо сильно це виявляється у тривожних, здібних, старанних дітей. Тому найправильніше відношення до перших поразок дитини - відношення з розумінням, підтримка, допомога: «У тебе все вийде. Я тобі допоможу». Важливо створити умови для переживання дитиною (хоч би іноді) власної перемоги.

Які типові прояви стресу і дезадаптації?

Дитина часто плаче (більше, ніж зазвичай).

У неї, на відміну від звичайного, пригнічений або, навпаки, збуджений стан (гірше засинає).

Дитина проявляє необгрунтовану агресію (лається, нападає, відповідає агресивно, лізе в бійку).

Дитина відмовляється йти в школу.

Як можна знімати стрес?

Забезпечити ритмічне життя і порядок будинку (тут дуже важливий власний приклад і наслідування його дитиною).

Важлива тепла, природна, спокійна манера поведінки дорослих вдома (без зривів, підвищеного тону).

Необхідне на якийсь час продовження традиційних «дитячих» ритуалів укладання, їжі, умивання, сумісної гри-обіймів, читання на ніч, які були прийняті в дошкільному дитинстві дитини.

Знімають напругу гри з водою, піском, малювання фарбами (з дозволом забруднюватись - відсутністю критики або засудження за забруднений одяг, підлогу!), виготовлення колажів в "рваній" техніці (рвати кольоровий папір, старі журнали і клеїти з них картини), спортивні ігри на повітрі (м'яч, скакалки, «класики» і ін.)

Надзвичайно важлива відсутність зайвих постійних подразників (телевізор, приймач).

Необхідно давати дитині можливість переживати час від часу справжню дитячу радість (свято, театр).

Для багатьох краще всього знімає напругу відпочинок на природі (особливо, праця).

Які незвичайні прояви дитини вимагають звернення до фахівця?

Страхи (нічні страхи).

Енурез (нетримання сечі), особливо якщо перед школою цього вже не було.

Гризіння нігтів, заїкання або сіпання повік, лицьових м'язів.

Яскраво виражена агресія.

Як допомогти дитині організувати своє робоче місце?

По-перше, особистим прикладом. Якщо на Вашому робочому місці постійний безлад, то абсолютно марно привчати до порядку дитину.

Коли Ви покажете дитині своє робоче місце (кухонний стіл, письмовий стіл, робочий стіл), то звернете її увагу, якими предметами Ви користуєтеся, для чого вони потрібні і в якому порядку Ви їх розкладаєте на робочому місці.

Хай дитина розповість Вам, якими речами вона користується при підготовці до уроків і як їй зручніше за них розкласти на столі. Визначивши разом з дитиною зручні для різних речей місця, можна наклеїти на поверхню столу наклейки – «будиночки» для кожної речі.

Зверніть увагу на позу сидячої за столом дитини. Їй ще важко контролювати себе, вона не дуже добре відчуває власне тіло, а тим більше важко довго сидіти в одній позі. Можна зробити декілька фотографій сидячої в різних позах дитини, а потім вивчити їх разом з нею – імітуючи ці пози і обговорюючи, чим вони погані

(викривлення хребта, затікання ніг, закривання власної роботи від світла і ін.). Навчіть її різним веселим вправам, які краще робити в перервах між заняттями (якщо їй вже показали в школі, хай покаже їх Вам), – вправи для пальців рук, фізкультхвилинки під ритмічні вірші.

Як часто потрібно взаємодіяти з вчителем в період адаптації?

У адаптаційний період повинен бути налагоджений постійний зв'язок між школою і батьками. Нажаль, вчителі рідко знають про те, що відбувається з дитиною будинку після занять, а батьки мають слабе уявлення про те, що відбувалося з дитиною в школі. Потрібно домовитися про місце і час зустрічей вчителя і батьків, на яких вони могли б обмінятися своїми спостереженнями, враженнями з приводу дій дітей. Протягом першого року навчання дітей батьки і вчителі повинні стати однодумцями.

Анкета для родителей, будущих первоклассников

Уважаемые родители! Просим Вас ответить на вопросы анкеты, которые помогут получить наиболее полную информацию об индивидуальных особенностях вашего ребенка с целью организации индивидуального подхода в учебно-воспитательном процессе.

1. Фамилия, имя, отчество ребенка _____
2. Дата рождения: год, месяц, число _____
3. Домашний адрес _____
4. Состав семьи (полная, неполная, многодетная, малообеспеченная, воспитывает мать (отец), семья безработных, семья чернобыльца, семья афганца, ребенок опекаемый) –
нужное подчеркнуть.
5. Семейная ситуация:
 - Ф.И.О.родителей _____
 - образование родителей: отец _____
мать _____
 - профессия: отец _____ мать _____
 - состав семьи (проживающие вместе): _____
6. Сведения о ребенке:
 - Перенесенные заболевания, травмы, хронические заболевания _____
 - Где воспитывался ребенок до школы: в семье, у бабушки, в детском саду _____
 - Дополнительные занятия в этом возрасте _____
 - Занимался ли ребенок с логопедом? _____
 - Особенности поведения вашего ребенка (выберите подходящие пункты):
часто беспокоен и возбужден, активен в познавательной деятельности, легко находит контакт с незнакомыми, медлителен, внимателен, усидчив, часто вял, апатичен и пассивен, много беспокоится по поводу своих отношений с другими людьми, организован, не организован, часто без повода раздражается, другое _____
 - Какие для вашей семьи характерны способы поощрения детей? _____
 - К моменту поступления в школу сам умеет: одеваться, завязывать шнурки, мыть посуду, убирать игрушки, стелить постель, поливать цветы (нужное подчеркнуть)

7. Нужна ли вам группа продленного дня? _____

8. Как вы думаете, на что следует обратить внимание учителю, чтобы Ваш ребенок успешно учился в школе? _____

9. Какую помощь Вы бы могли оказать учителю (организовать праздник в классе, помочь в уборке класса, и т.д.) _____